

วิกฤตการณ์บอลข่าน

ค.ศ. ๑๙๐๘-๑๙๑๓

สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ

บทนำ

ในประวัติศาสตร์การเมืองของยุโรปยุคใหม่ คาบสมุทรมบอลข่านนับว่าเป็นอาณาบริเวณที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง อย่างน้อยที่สุดในระยะตลอดคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ดินแดนแห่งนี้ได้กลายเป็นศูนย์กลางของความขัดแย้งและวิกฤตการณ์ จนในที่สุดก็นำมาซึ่งสงครามโลกเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๙๑๔ จากชนวนเหตุที่มกุฎราชกุมารฟรานซิส เฟอर्डินาน แห่งอาณาจักรออสเตรีย-ฮังการี ถูกลอบสังหารที่เมืองซาราเยโว เมืองหลวงของแคว้นบอสเนียในคาบสมุทรมบอลข่าน แต่กระนั้น มีข้อที่น่าสงสัยว่า เมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๒-๑๙๑๓ ก่อนที่สงครามโลกจะเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย ได้มีสงครามย่อยครั้งหนึ่ง เกิดขึ้นในคาบสมุทรมนี้ ซึ่งเรียกว่า “สงครามบอลข่าน” สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศต่างๆ ในกลุ่มบอลข่านมีความขัดแย้งกันเองมากอยู่แล้ว และสงครามบอลข่านก็เป็นเหตุการณ์หนึ่งที่ทำให้ความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจรุนแรงมากขึ้นจนนำมาสู่สงครามโลก ดังนั้น “สงครามบอลข่าน” จึงมักถูกกล่าวถึงในฐานะของวิกฤตการณ์ก่อนสงครามโลกอยู่เสมอ แต่ในบทความนี้ จะศึกษาวิกฤตการณ์บอลข่านในมิติอื่นประกอบด้วย นอกเหนือจากการศึกษาเหตุการณ์บอลข่านในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจ นั่นคือการพิจารณาฐานะทางประวัติศาสตร์ของวิกฤตการณ์บอลข่านในฐานะของความขัดแย้งในระดับภูมิภาค เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ภายในระหว่างกลุ่มประเทศเหล่านี้ ที่จะเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งของมหาอำนาจ อันจะนำมาซึ่งสงครามใหญ่ใน ค.ศ. ๑๙๑๔ การ

๒๔๘ น้อมศิรสา

ศึกษาในลักษณะเช่นนี้ มีความคาดหมายว่าจะได้ภาพเกี่ยวกับประวัติศาสตร์บอลข่านที่ชัดเจนมากขึ้น

จากการศึกษาพบว่าสงครามบอลข่าน (ค.ศ.๑๙๑๒-๑๙๑๓) นั้น มีรากฐานที่มาตั้งแต่การประชุมเบอร์ลิน ค.ศ.๑๘๗๑ ซึ่งทำให้ชาติต่างๆ ในบอลข่านไม่ยอมรับ จึงมีความขัดแย้งภายในของกลุ่มบอลข่านที่รุนแรงอยู่แล้ว จนก้าวมาสู่วิกฤตการณ์ หลังจากที่มีการปฏิวัติของกลุ่ม “ยังเติร์ก” ในจักรวรรดิออตโตมานใน ค.ศ.๑๙๐๘ วิกฤตการณ์บอสเนียในปีเดียวกันก็เป็นชนวนสำคัญที่ทำให้ความขัดแย้งในบอลข่านรุนแรงขึ้น จนเมื่อเกิดสงครามอิตาลี-ตุรกี ค.ศ.๑๙๑๑ จึงกลายเป็นชนวนให้ประเทศต่างๆ ในบอลข่านกระโจนเข้าสู่สงครามใน ค.ศ.๑๙๑๒ ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงได้ตั้งชื่อหัวข้อว่า “วิกฤตการณ์บอลข่าน ค.ศ.๑๙๐๘-๑๙๑๓” โดยมีเป้าหมายจะศึกษาสถานการณ์ในบอลข่าน ภายใต้สมมติฐานสำคัญว่าปัญหาและความขัดแย้งในบอลข่านมีที่มาที่สำคัญคือ

๑. การเสื่อมอำนาจของจักรวรรดิออตโตมานตุรกี ซึ่งเคยเป็นอำนาจการเมืองหนึ่งเดียวที่ควบคุมคาบสมุทร ทำให้เกิดช่องว่างแห่งอำนาจในบอลข่าน

๒. การเกิดรัฐชาติและการ ของแนวคิดชาตินิยมในบอลข่าน ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีความแตกต่างหลากหลายในด้านวัฒนธรรมและเชื้อชาติ ก่อให้เกิดชาติใหม่ๆ ในบอลข่านที่ขัดแย้งกันเอง ทำให้สถานการณ์ล้นขีดซับซ้อนขึ้นจนในที่สุดก็นำมาซึ่งสงครามระดับภูมิภาค

๓. การแทรกแซงของมหาอำนาจ โดยเริ่มจาก รัสเซีย ออสเตรีย-ฮังการี และต่อมาก็คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี และชาติอื่นๆ ทำให้ปัญหาในบอลข่านขยายตัวกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจ และในที่สุดกรณีบอลข่านก็กลายเป็นที่มาแห่งสงครามระหว่างมหาอำนาจ และขยายตัวเป็นสงครามโลก

๒.รากฐานของบอลข่าน

ดินแดนที่เรียกว่าคาบสมุทรบอลข่านนั้น เป็นเพียงพื้นที่ขนาดเล็กภาคตะวันออกเฉียงใต้ของยุโรป ที่ตั้งของคาบสมุทรถูกล้อมรอบด้วยน่านน้ำ ๕ แห่ง

คือทะเลอะเดรียติก, ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน, ทะเลอีเจียน, ทะเลมาร์มารา, และ ทะเลดำ มีเพียงด้านเหนือของคาบสมุทรที่เชื่อมต่อกับดินแดนส่วนใหญ่ของทวีปยุโรป และถืออย่างหยาบๆ ว่า แม่น้ำดานูบ-เทือกเขาคาร์เปเทียน เป็นขอบเขตดินแดน คำว่า “บอลข่าน” นี้เป็นภาษาตุรกี หมายถึง “ภูเขา” และเริ่มถูกนำมาใช้เรียก ดินแดนนี้ในสัญญาการค้าโรวิทซ์ เมื่อ ค.ศ. ๑๖๙๙ โดยครั้งแรกหมายถึง ดินแดนใน ยุโรปของจักรวรรดิออตโตมานตุรกี จากนั้นคำนี้ก็ใช้กันต่อมาจนปัจจุบัน ซึ่งจะเป็น พื้นที่ของประเทศโรมาเนีย บุลกาเรีย อัลบาเนีย กรีซ ยูโกสลาเวีย และตุรกีในยุโรป รวมประมาณ ๓๐๕,๑๒๕ ตารางไมล์ ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา และที่สูงอันมิได้อุดมสมบูรณ์มากนัก^๑ แต่ความสำคัญของดินแดนนี้ก็คือ ฐานะทางยุทธศาสตร์ที่ควบคุมเส้นทางบกที่ติดต่อระหว่างยุโรป-แอดแลนติกกับตะวันออกกลาง และระหว่างที่ราบใหญ่รัสเซียกับโลกเมดิเตอร์เรเนียนด้วย ลักษณะทางภูมิศาสตร์และยุทธศาสตร์ดังกล่าวก่อให้เกิดลักษณะสำคัญสำหรับบอลข่าน ๓ ประการคือ

๑. การที่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและไม่อุดมสมบูรณ์ ทำให้คาบสมุทรบอลข่านมีประชากรไม่หนาแน่นนัก ในค.ศ. ๑๙๐๐ มีเมืองคอนสแตนติโนเปิล เมืองเดียวที่มีประชากรมากกว่า ๑ ล้านคน เมืองใหญ่อันดับต่อมาคือ บุกาเรสต์ มีประชากรเพียง ๒.๘ แสนคน^๒

๒. ภูเขาจะเป็นอุปสรรคสำคัญในการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ภายใน ทำให้ดินแดนคาบสมุทรเล็กๆ กลายเป็นเขตที่หลายหลากในด้านชาติพันธุ์, ภาษา, และวัฒนธรรมอย่างมาก อันเป็นเงื่อนไขของความแตกแยกในภูมิภาค

๓. การคงฐานะความสำคัญทางยุทธศาสตร์ ขณะที่มีความแตกแยกภายในนั้น เท่ากับการชักชวนการแทรกแซงและรุกรานจากภายนอก ซึ่งเป็นการทวีความยุ่งยากให้เพิ่มขึ้น ลักษณะดังเงื่อนไขนี้จะปรากฏให้เห็นเสมอในประวัติศาสตร์ของบอลข่าน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะราว ๑ ศตวรรษก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ นั้น เป็นช่วงที่มีความปั่นป่วนอย่างมากที่สุด

คาบสมุทรบอลข่านเป็นถิ่นอารยธรรมมาช้านาน ตั้งแต่พันปีก่อนคริสตศักราช อารยธรรมของชาวกรีกก็พัฒนาขึ้นในบริเวณแหลมกรีกและเอเชียไมเนอร์ แต่ปรากฏว่าโรมันกลับเป็นชาติแรก ที่สถาปนาอำนาจทางการเมืองของตนทั่วคาบสมุทรบอลข่าน

เมื่อราว ๒๐๐ ปีก่อนคริสต์กาล โดยแบ่งออกเป็นแคว้น ได้แก่ ดาเซีย แพนโนเนีย ดัลมาเซีย โมอีเซีย ฮีไพรัส เทรส และ อาเกีย ต่อมาแคว้นเทรสได้ถูกสร้างขึ้นให้เป็นศูนย์กลางของโรมันแห่งที่สอง ที่เรียกต่อมาว่า “โรมันตะวันออก” โดยกรุงคอนสแตนติโนเปิลซึ่งสร้างขึ้นริมช่องแคบบอสฟอรัส ได้กลายเป็นเมืองหลวงแห่งใหม่ เมื่อ ค.ศ.๓๓๐ ในระยะนี้เองที่อนารยชนเผ่าต่างๆ ได้บุกเข้าตั้งถิ่นฐานและรุกรานอาณาจักรโรมัน จนถึง ค.ศ.๔๗๖ โรมันตะวันตกก็ล่มสลาย แต่โรมันตะวันออกยังดำรงอยู่ต่อมาอีกนับพันปีในนามของจักรวรรดิไบแซนไทน์ ถึงกระนั้นชนเผ่าสลาฟและบูดการก็ได้รุกข้ามแม่น้ำดานูบ มาตั้งถิ่นฐานในบอลข่านราวคริสต์ศตวรรษที่ ๓-๔ และได้รับอิทธิพลศาสนาคริสต์จากไบแซนไทน์ ปรากฏว่า เมื่อไบแซนไทน์อ่อนอำนาจลง อาณาจักรของกลุ่มชนเหล่านี้ อันได้แก่ บูดการ โครธ และ เซิร์บ จึงได้ถูกสถาปนาขึ้นแข่งอำนาจ แต่ก็มักดำรงอยู่เพียงระยะสั้น ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ ๑๔ ออสมานเติร์กก็เริ่มขยายอำนาจในเอเชียไมเนอร์ แล้วข้ามช่องแคบดาร์ดาเนลมายังบอลข่าน ตั้งขึ้นเป็นอาณาจักรออตโตมาน (ตุรกี) แล้วแผ่อำนาจออกไป พวกบูดการถูกตุรกีพิชิตเมื่อค.ศ.๑๓๖๔ และต่อมาใน ค.ศ.๑๓๘๙ ทัพตุรกีก็พิชิตกองทัพฝ่ายพันธมิตรผสมขุนนางสลาฟที่โคโซโว ซึ่งทำให้อำนาจของตุรกีครอบครองดินแดนส่วนข้างมากของคาบสมุทรไว้ได้ เหตุการณ์สำคัญที่สุดคือการทำกองทัพเติร์กเข้าพิชิตกรุงคอนสแตนติโนเปิลสำเร็จใน ค.ศ.๑๔๕๓ ซึ่งถือเป็นจุดจบของจักรวรรดิไบแซนไทน์ และเริ่มยุคใหม่ของประวัติศาสตร์บอลข่านภายใต้การครอบครองของออตโตมานตุรกีเป็นเวลานานกว่า ๕๐๐ ปี ในระหว่างนี้มีเพียงมณฑลเล็กๆ ของพวกเซิร์บเพียงมณฑลเดียวคือ แคว้นมอนเตนิโกร ซึ่งอยู่บริเวณภูเขาออลิเชนเหนือทะเลสาบสคูตารี ซึ่งอาศัยภูมิประเทศที่เป็นเขาอันสลับซับซ้อน เป็นป้อมปราการด่านกองทัพตุรกีได้หลายร้อยปี โดยมีสันตะปาปาและรัฐในอิตาลีคอยช่วยเหลือ”

๓. บอลข่านภายใต้ออตโตมานตุรกี

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า บอลข่านนั้นเป็นดินแดนแห่งความแตกต่างหลากหลาย การรวมอำนาจ และสร้างเอกภาพทางการเมืองของออตโตมานตุรกี จึงไม่อาจสร้างเอกภาพที่แท้จริงขึ้นได้ ซึ่งความแตกต่างนี้อาจแยกพิจารณาได้ ๒ ลักษณะคือ

ด้านชาติพันธุ์-วัฒนธรรม ชาวบอลข่านจะแบ่งย่อยๆ ได้เป็น ๒ กลุ่มที่มีจำนวนเกือบเท่ากัน คือ กลุ่มสลาฟ และกลุ่มที่ไม่สลาฟ (non-slavs)

๑. กลุ่มสลาฟ แบ่งย่อยเป็นกลุ่มที่สำคัญเช่น

ก. ยูโกสลาฟ อยู่ทางตะวันตกของคาบสมุทรบอลข่าน ได้แก่ สโลวีเนีย อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของบอลข่าน บริเวณลุ่มแม่น้ำดราวา-ซาวาตอนบน โครเอเชียตอนล่างของที่ราบพวนโนเนีย ตอนกลางของกลุ่มน้ำซาวา จนถึงชายฝั่งดัลมาเชีย เซิร์บ อยู่บริเวณหุบเขาโมราวา ตอนกลางของบอลข่าน จนถึงชายฝั่งมอนเตเนโกร

ข. บุลการ์ บรรพบุรุษเดิมมาจากกลุ่มตาร์ตา อยู่บริเวณตะวันออกของคาบสมุทรบอลข่าน ภาษา-วัฒนธรรมเป็นแบบสลาฟ

ค. มาซิโดเนีย เป็นบุลการ์ผสมสลาฟ แต่วัฒนธรรมเป็นสลาฟ อยู่บริเวณลุ่มน้ำวาร์ดา จนถึงชายฝั่งซาโลนิกา

๒. กลุ่มไม่ใช่สลาฟ มีแตกต่างกันมากมายหลายกลุ่ม ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงคือ

ก. กรีก อยู่บริเวณใต้สุดของแหลมกรีซ และบริเวณชายฝั่งเมดิเตอร์เรเนียน จนถึงเขตช่องแคบบอสฟอรัส สืบเชื้อสายมาจากกรีกโบราณ

ข. โรมานีเยน สืบมาจากพวกดาเซียนในอาณาจักรโรมันโบราณ ภาษา-วัฒนธรรมก็ยังเป็นแบบลาติน กลุ่มนี้อยู่ในเขตเทือกเขาคาร์เปเทียน มาจนถึงลุ่มแม่น้ำดานูบ

ค. อัลเบเนีย สืบมาจากพวกอิลลีเรียนโบราณ มีภาษาและวัฒนธรรมเฉพาะ ของตนเอง อยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของคาบสมุทรบอลข่าน

ง. เติร์ก อยู่ปะปนกับชาวกรีกในเขตรอบๆ กรุงคอนสแตนติโนเปิล และปนกับบุลการ์ ในบริเวณใต้เทือกเขาบอลข่าน

อีกนัยหนึ่ง ถ้าพิจารณาด้านศาสนา ก่อนการยึดครองของตุรกีนั้นประชาชนบอลข่านส่วนข้างมากนับถือศาสนาออร์ทอดอกซ์ นอกจากใน สโลวีเนีย โครเอเชีย

และดัลมาเชีย ที่ประชากรส่วนข้างมากเป็นคาทอลิก การเข้ามาของออตโตมานได้นำศาสนาอิสลามเข้ามาด้วย ปรากฏว่าจนถึงศตวรรษที่ ๑๙ ในบอสเนีย และอัลบาเนีย ประชากรส่วนข้างมากกลายเป็นอิสลาม นอกจากนี้ดินแดนอื่นๆ เช่น กรีซ มาซิโดเนีย และบัลกาเรีย ก็มีผู้เปลี่ยนศาสนาอยู่บ้าง แต่กระนั้นก็ได้หมายความว่าผู้ปกครองตุรกีจะบังคับเปลี่ยนศาสนาหรือทำลายประเพณีท้องถิ่น ในทางตรงข้าม สุลต่านตุรกีก็ค่อนข้างจะมีขันติธรรมทางศาสนามากกว่ากษัตริย์อื่นๆ ในยุโรปร่วมสมัยด้วยซ้ำ เพราะตุรกี ยินยอมให้ศาสนาคริสต์ ออร์ทอดอกซ์คงดำรงอยู่ แม้แต่สังฆราชฯ แห่งคอนสแตนติโนเปิล ก็ยังได้รับอนุญาตให้เป็นประมุขแก่ชาวคริสต์ในบอลข่านต่อไป เพียงแต่ชาวคริสต์เหล่านี้จะต้องเสียภาษีพิเศษให้กับสุลต่านเท่านั้น และแม้กระทั่งการปกครอง เจ้าท้องถิ่นหลายแห่งก็ยังได้สิทธิในการปกครองตนเอง ภายใต้ระบบที่ควบคุมโดยส่วนกลาง นอกจากนี้ส่วนที่คิดกบฏเท่านั้นที่สุลต่านจะปราบปรามอย่างรุนแรงมาก แต่ส่วนที่ร่วมมือตุรกีจะปกครองอย่างอะลุ่มอล่วย และด้วยวิธีการเหล่านี้ที่ทำให้ตุรกีสามารถควบคุมดินแดนบอลข่านไว้ได้หลายศตวรรษ^๕ กล่าวกันว่าไม่ว่าตุรกีจะเรืองอำนาจหรือเสื่อมอำนาจก็เป็นปัญหาของยุโรป ในศตวรรษที่ ๑๔-๑๕ ที่ออตโตมานเรืองอำนาจนั้น ชาวคริสต์ในยุโรปต่างก็วิตกและเรียกตุรกีว่า “ดาบของซาตาน” เมื่อเห็นกองทัพของ “พวกนอกศาสนา” นี้ทำลายอาณาจักรของชาวคริสต์เตียนทีละแห่ง สันตะปาปาที่กรุงโรมพยายามหลายครั้ง ที่จะระดมกำลังทำ “สงครามครูเสด” กับตุรกี แต่ก็ไม่ประสบผล และถือว่าศตวรรษที่ ๑๔-๑๖ นี้ ตุรกีมีแสนยานุภาพทางบกสูงที่สุดของยุโรปและตะวันออกกลาง ทางตะวันออกนั้นกองทัพเติร์กบุกไปจนถึงพรมแดนเปอร์เซีย ทางตะวันตกได้ยึดอียิปต์ และบุกหน้าต่อไปจนถึงอัลจีเรีย เมื่อ ค.ศ. ๑๕๒๖ กองทัพตุรกีก็ข้ามแม่น้ำดานูบมุ่งสู่ยุโรปกลาง อาณาจักรฮังการีเป็นรายแรกที่ตกเป็นเหยื่อ ต่อมา ค.ศ. ๑๕๒๙ แสนยานุภาพตุรกี ก็ประชิดกำแพงกรุงเวียนนา ปรากฏว่าราชวงศ์ฮับส์เบิร์กของออสเตรียยังสามารถต้านไว้ได้ แต่กระนั้นก็เป็นจุดเริ่มต้นของความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างออสเตรียกับตุรกี ซึ่งจะดำเนินต่อไปอีกกว่า ๓ ศตวรรษ จนถึงขั้นทำสงครามกันหลายครั้ง โดยตุรกีนั้นมีฝรั่งเศสเป็นพันธมิตรเสมอ ส่วนออสเตรียมีสเปนเป็นผู้ช่วยในระยะแรก และมีรัสเซียร่วมเป็นสหายศึกในระยะหลัง ฮังการีและคาบสมุทรบอลข่านกลายเป็นสมรภูมิของการเผชิญหน้า โดยฝ่ายออสเตรียได้ตั้งเขตปกครองพิเศษที่เรียกว่า

“พรมแดนทางทหาร” ขึ้นในโครเอเชียและสโลวาเนียตั้งแต่ ค.ศ. ๑๕๓๘ และสามารถตั้งกรรมการบุกของตุรกีไว้ได้ ขอบเขตการขยายตัวของตุรกีในยุโรปกลางก็หยุดลง

การก้าวเข้ามาของรัสเซียในเวทีการเมืองของยุโรปและบอลข่าน ก็เป็นกรณีหนึ่งที่ทำให้สถานการณ์เปลี่ยนแปลง ทั้งนี้รัสเซียเริ่มจากแคว้นเล็กๆ ที่ชื่อ “มัสโควี” ในศตวรรษที่ ๑๓ แล้วแผ่อำนาจจนกลายเป็นจักรวรรดิขนาดใหญ่ในยุโรปเหนือตั้งแต่ครั้งหลังของศตวรรษที่ ๑๕ เมื่อกรุงคอนสแตนติโนเปิลเสียแก่ตุรกีแล้ว รัสเซียซึ่งได้รับอิทธิพลทางคริสต์ศาสนาจากไบแซนไทน์ ก็ประกาศให้มอสโคว์เป็น “โรมที่ ๓” และกษัตริย์รัสเซียก็แสดงการสืบทอดจากโรม โดยเรียกตนเองว่า “ซาร์”(ซีซาร์) ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ และ ๑๗ จะเป็นระยะแห่งการขยายอาณาเขตของจักรวรรดิจนครั้งหลังของศตวรรษที่ ๑๗ การแผ่อำนาจของรัสเซียและตุรกีก็มาบรรจบกันขณะที่รัสเซียแผ่อำนาจในแคว้นยูเครน แต่สุดท้ายตุรกีก็มีอิทธิพลอยู่ในแหลมไครเมีย รัสเซียได้ใช้โอกาสที่ตุรกีกำลังทำสงครามกับออสเตรียและโปแลนด์ เสนอให้สุลต่านยอมลงนาม สัญญาราดชิน ค.ศ. ๑๖๘๑ ยอมรับสิทธิของรัสเซียในยูเครน แลกเปลี่ยนกับการวางตัวเป็นกลางของรัสเซีย ทำให้อำนาจของรัสเซียในยุโรปภาคใต้เริ่มมีหลักประกัน อันเป็นจุดเริ่มของการขยายอิทธิพลมายังบอลข่าน

ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ ๑๘ อำนาจของตุรกีเริ่มเสื่อมลง เนื่องจากปัญหาทางการเมืองภายในจักรวรรดิ และการพ่ายแพ้สงคราม เนื่องจากออสเตรียสามารถชักชวน โปแลนด์ เวนิส รัฐสันตะปาปา และรัสเซีย เข้าเป็นพันธมิตรในการทำสงครามกับตุรกี ปรากฏว่ากองทัพออสเตรียและโปแลนด์ สามารถทำลายกองทัพตุรกีจนเสียหายยับเยิน จนท้ายที่สุดสุลต่านต้องยอมสงบศึก และลงนามในสัญญาคาโลวิทซ์ ค.ศ. ๑๖๙๙ ต้องเสียฮังการี ทรานซิลวาเนีย โครเอเชีย และสโลวาเนียให้กับออสเตรีย เสียดัลมาเซียและแหลมกรีซแก่เวนิส และเสียโปโดเลียแก่โปแลนด์ สัญญาคาโลวิทซ์เป็นเครื่องชี้ว่า ตุรกีหมดสภาพที่จะเป็นภัยคุกคามยุโรป แต่ขณะเดียวกันก็เป็นจุดเริ่มของสิ่งใหม่ที่เรียกว่า “ปัญหาตะวันออก” ซึ่งจะยืดเยื้อต่อมาแต่กระนั้นก็ยังมิใช่ว่า ค.ศ. ๑๖๙๙ จะเป็นจุดอับปางของตุรกี กระบวนการเสื่อมสลายทั้งภายในและภายนอกยังต้องผ่านเวลาอีกเป็นศตวรรษ เช่นเมื่อ ค.ศ. ๑๗๑๑ ในสงครามระหว่างตุรกีกับรัสเซีย ตุรกีก็ยังได้รับชัยชนะและรักษาอิทธิพลในแคว้น

ใครเมียไว้ได้ แม้เมื่อ ค.ศ. ๑๗๑๘ ตุรกีจะพ่ายสงครามออสเตรียอีกครั้ง จนต้องเสียแคว้นบานาต เซอร์เบีย และฮอลเดเนียให้ออสเตรีย แต่ก็ยังได้แหลมกรีซคืนมาจากเวนิส จากนั้นต่อมาใน ค.ศ. ๑๗๓๙ ตุรกีก็กลับชนะสงครามออสเตรียอย่างไม่คาดฝัน และได้รับดินแดนเซอร์เบีย-ฮอลเดเนียกลับคืนจากออสเตรีย ความหมายจะอย่างไรของตุรกีนั้นมาจากสงครามรัสเซีย-ตุรกี ค.ศ. ๑๗๖๘-๑๗๗๒ ซึ่งลงเอยด้วยการพ่ายแพ้อย่างยับเยินที่สุดของตุรกี อันเป็นการชี้ว่า ความไร้สมรรถภาพของกองทัพตุรกีได้มาถึงที่สุดแล้ว และกองทัพเรือทะเลดำก็ถูกรัสเซียทำลายจนหมดด้วยในสัญญาคัตจุกไคนาริจิ ค.ศ. ๑๗๗๔ โดยตุรกีต้องยอมสละสิทธิในเขตโครเมียทั้งหมด ซึ่งเป็นครั้งแรกที่รัสเซียได้มีทางออกทะเลที่ทะเลดำอย่างเต็มที่ แต่ความสำคัญมิใช่เป็นการเปิดทางออกทะเลแก่รัสเซีย หากเป็นการเสียฐานะความเป็นมหาอำนาจที่จะกำหนดชะตากรรมของยุโรปของตุรกี หลังจากนั้นแล้ว ตุรกีก็กลายเป็นผู้ตามในเวทีการเมืองยุโรป ระหว่างนี้ปรัสเซีย ออสเตรีย และ รัสเซีย ได้ทำสัญญาแบ่งไปแลนดกัน และมีแนวโน้มว่ารัสเซียกับออสเตรียก็เตรียมที่จะแบ่งตุรกีในลักษณะเดียวกันอีกด้วย แต่การปฏิวัติฝรั่งเศสและสงครามที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นได้มาคั่นรายการเสียก่อน อย่างไรก็ตามในระยะพักรบ นโปเลียนก็ยินยอมให้พระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ ๑ แห่งรัสเซีย เปิดฉากสงครามตุรกี ในค.ศ. ๑๘๐๖ สิ้นสุดด้วยสัญญาบูคาเรสต์ ค.ศ. ๑๘๑๒ ตุรกีก็ต้องเสียเบรต ซาราเนียแก่รัสเซียไปอีก

สงครามใหญ่ในยุโรปได้สิ้นสุดลงด้วยการประชุมที่เรียกว่า “คองเกรสแห่งเวียนนา” ค.ศ. ๑๘๑๕ และมีการจัดตั้งระบบระหว่างประเทศแห่งยุโรปขึ้น โดยมีมหาอำนาจทั้ง ๕ คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย ออสเตรีย และ ปรัสเซีย เป็นผู้รักษาดุลอำนาจ ระบบนี้แม้ว่าทำให้ยุโรปอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างสงบจากสงครามขนาดใหญ่นับร้อยปี แต่ก็ได้สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์อันสลับซับซ้อนระหว่างมหาอำนาจ และมักชักจูงมหาอำนาจให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ไม่ค่อยเกี่ยวกับตนโดยตรงมากขึ้น เช่นปัญหาตะวันออกนี้ แต่เดิมจะเป็นกิจเฉพาะระหว่างออสเตรียและ รัสเซีย ฝรั่งเศสเพียงแต่ช่วยตุรกีอยู่ห่างๆ แต่หลังคองเกรสปัญหาตะวันออกกลายเป็นปัญหา “ยุโรป” ดึงเอามหาอำนาจเข้าเกี่ยวข้องโดยทั่วถึงกัน นอกจากนี้ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของยุโรปหลังคองเกรสได้เปลี่ยนสภาพของมหาอำนาจไปด้วย ทั้งนี้เพราะก่อนศตวรรษที่ ๑๙ โดยทั่วไปอังกฤษจะเป็นศัตรูกับ

ฝรั่งเศส รัสเซียจะเป็นศัตรูกับออสเตรีย ส่วนรัสเซียมักจะสนับสนุนออสเตรีย แต่กองเกรสได้ลดบทบาทฝรั่งเศสลง คลี่คลายความขัดแย้งระหว่างออสเตรียกับรัสเซีย โดยยอมรับการยกเลิกจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้กองเกรสยังได้ยกอำนาจพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซียไว้สูงเด่นในฐานะผู้พิชิตนโปเลียน และพระเจ้าซาร์ยังเป็นตัวเชื่อมออสเตรียกับรัสเซียเข้าไว้ด้วยกันในสัญญาสัมพันธไมตรีอันศักดิ์สิทธิ์ ด้วยเหตุนี้คู่ปฏิปักษ์ที่เกิดขึ้นใหม่ก็คือ อังกฤษกับรัสเซีย ซึ่งกลายเป็นศัตรูที่แข่งอำนาจกันต่อมาอีก ๕๐ ปี และทำให้อังกฤษเข้ามามีส่วนในปัญหาตะวันออกโดยตรง การที่อังกฤษกลายเป็นมหาอำนาจทางทะเลและเป็นผู้มีอิทธิพลเหนือเมดิเตอร์เรเนียน ได้นำมาซึ่งมิตรภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างอังกฤษกับสุลต่านตุรกี เนื่องจากทั้งสองฝ่ายต่างก็มีความวิตกร่วมกันต่อการขยายอำนาจของรัสเซียยังเขตบอลข่าน และเมดิเตอร์เรเนียน ดังนั้นอังกฤษจึงเข้าสนับสนุนตุรกีในนโยบายปิดช่องแคบ มียอมให้เรือรบของรัสเซียออกมาจากทะเลดำได้ กรณีเรื่องปัญหาช่องแคบนี้ ทำให้รัสเซียเป็นปฏิปักษ์กับอังกฤษรุนแรงมากขึ้น

๔. กำเนิดรัฐชาติในบอลข่าน

ในระหว่างที่มีการเผชิญหน้าระหว่างรัสเซียและออสเตรียฝ่ายหนึ่ง กับตุรกีอีกฝ่ายหนึ่งนี้ ทั้งออสเตรียและรัสเซียต่างก็พยายามผลักดันให้ชาวคริสต์เชื้อชาติต่างๆ ในบอลข่าน ลุกขึ้นสู้ต่อต้านตุรกี ตั้งแต่สัญญาคาโลวิทซ์ ค.ศ.๑๖๙๙ นั้น ก็มีรัฐเอกราชที่ต่อต้านตุรกีอยู่แล้วคือ มอนเตเนโกร ซึ่งเป็นรัฐเล็กๆ บนเทือกเขาไดนาริกแอลป์ ใน ค.ศ.๑๗๑๑ รัสเซียก็ได้ส่งทูตมายังราชสำนักของวลาดีกาแห่งมอนเตเนโกร และได้มีการรับรองฐานะอิสระของมอนเตเนโกรครั้งแรก จากนั้นมอนเตเนโกร ก็กลายเป็นพันธมิตรที่มั่นคงของรัสเซียต่อมา

สำหรับกลุ่มคริสเตียนในอาณาจักรออตโตมาน กลุ่มแรกที่ลุกขึ้นสู้คือ ชาวนาเซอร์เปียนที่นำโดยจอร์จ เปโตวิก หรือ “การาจอร์จ” ใน ค.ศ.๑๘๐๔ กลุ่มนี้ได้ก่อการลุกขึ้นสู้ปลดปล่อยอำนาจตุรกีลงได้ชั่วขณะหนึ่ง โดยได้รับการสนับสนุนจากรัสเซีย ระหว่างสงครามรัสเซีย-ตุรกี ค.ศ. ๑๘๐๖ ในที่สุด สัญญาบูคาเรสต์ ค.ศ.๑๘๑๒ ก็ได้ระบุให้เซอร์เบียมีอิสระในการปกครองตนเอง แต่ตุรกีอาศัยระยะที่รัสเซียติด

ตีถนนไปเลียนปราสาทฝ่ายของกรากอร์จลงได้เมื่อ ค.ศ.๑๘๑๓ ถึงกระนั้น ใน ค.ศ. ๑๘๑๕ ชาวเซอร์เบียก็ก่อการลุกขึ้นสู้ครั้งใหม่ นำโดยมิโลซ โอเบรโนวิก แต่ครั้งนี้ รัสเซียซึ่งเสร็จศึกในสงครามนโปเลียนแล้ว จึงได้สนับสนุนเซอร์เบียเต็มที่ จนถึง ค.ศ. ๑๘๑๗ ตุรกีก็ต้องยินยอมให้เซอร์เบียมีอิสระในการปกครองตนเอง เพียงแต่ ยังคงอยู่ใต้จักรวรรดิออตโตมานเช่นเดิม ผู้ปกครองเซอร์เบียจะได้ตำแหน่งเป็นเจ้า (prince) แต่ขณะนั้นเซอร์เบียยังเป็นแคว้นเล็กมีเนื้อที่เพียงจังหวัดชумаติจาจังหวัดเดียว

การต่อสู้ของเซอร์เบียเป็นจุดเริ่มของกระแสชาตินิยมในบอลข่าน ต่อมา ค.ศ. ๑๘๒๑ ก็เกิดการลุกขึ้นสู้ทั่วไปในกรีซ และภายใน ค.ศ.๑๘๒๔ กรีซก็ประสบชัยชนะ แต่สุดท้ายตุรกีได้เรียกตัวมะหะหมัด อาลี ปาชาจากอียิปต์มาช่วยปราบ จนการปฏิวัติในกรีซถูกทำลายเกือบหมด มหาอำนาจจึงเข้าแทรกแซง โดยรัสเซียได้ประกาศสงครามกับตุรกีใน ค.ศ.๑๘๒๘ และยกทัพเข้าโจมตีตุรกีปรากฏว่ารัสเซียได้รับชัยชนะ ฝ่ายตุรกีต้องลงนามในสัญญาอะเดรียโนเปิล ค.ศ.๑๘๒๙ โดยรับรองให้กรีซเป็นเอกราช และแคว้นวอลเลเชีย-มอลดาเวีย ซึ่งรัสเซียยึดไว้ระหว่างสงคราม ได้สิทธิในการปกครองตนเองด้วย สัญญาอะเดรียโนเปิลได้ย้ำให้เห็นอีกครั้งถึงความอ่อนแอของตุรกี หลังจากนั้น ตุรกีก็ประสบปัญหาจากการที่ มะหะหมัด อาลี มีอำนาจเพิ่มมากขึ้นด้วยการสนับสนุนของฝรั่งเศส และกลายเป็นพลังคุกคามสุดด้าน ต่อมา ค.ศ.๑๘๓๓ มะหะหมัด อาลี ได้แยกอียิปต์เป็นอิสระ และส่งกองทัพบุกซีเรีย ขณะที่สุดท้ายกำลังรบกับอียิปต์นั้น เซอร์เบียก็ถือโอกาสส่งทหารยึดหัวเมือง ๗ แห่ง ตุรกีจึงได้ขอความช่วยเหลือไปยังรัสเซีย จากนั้นรัสเซียและตุรกี ก็ได้ลงนามในสัญญามิตรภาพที่เรียกว่า “สัญญาอุนไกร์ สเตสเลซี” ซึ่งมีสาระสำคัญว่า รัสเซียจะค้าประกันการให้ความช่วยเหลือแก่ตุรกี แลกเปลี่ยนกับการที่ตุรกียอมรับที่จะเปิดช่องแคบดาร์ดาแนลแก่เรือรบของชาติอื่น ๆ ถ้ารัสเซียขอร้อง ซึ่งเท่ากับว่า รัสเซียจะกลายเป็นผู้พิทักษ์ตุรกี และยังมีอำนาจเหนือช่องแคบ ข้อตกลงนี้สร้างความตกใจให้อังกฤษและฝรั่งเศสอย่างมาก เพราะทั้ง ๒ ประเทศกำลังช่วงชิงอิทธิพลในตะวันออกกลาง และเกรงว่ารัสเซียจะกลายเป็นคู่แข่งรายใหม่ ดังนั้น ในระหว่างค.ศ.๑๘๓๙-๑๘๔๐ อังกฤษจึงเข้าแทรกแซง โดยการช่วยเหลือฝ่ายสุดด้าน ออตโตมาน ลดอำนาจของมะหะหมัด อาลีลง แล้วเชิญ ๔ มหาอำนาจคือ ฝรั่งเศส รัสเซีย ออสเตรีย และ ปรุสเซีย มาร่วมประชุมกับอังกฤษและตุรกี ที่กรุงลอนดอน

เรียกว่า “สเตรท คอนเวนชัน (Strait Convention)” อังกฤษได้ร่วมกับมหาอำนาจอื่นผ่านข้อตกลง ห้ามเรือรบทุกชาติผ่านช่องแคบดาร์ดาแนล นอกเหนือจากตุรกีเท่านั้น ซึ่งเป็นการทำลายข้อตกลงตามสัญญาอนุไกร์ สเตเลสซี รัสเซียไม่พอใจ แต่ที่ประชุมก็โอนอ่อนโดยเสนอข้อสัญญาว่า จะไม่มีเรือรบอังกฤษ-ฝรั่งเศสผ่านช่องแคบไปยังทะเลดำเช่นกัน ผลจากการประชุมเช่นนี้ ทำให้รัสเซียเข้าใจว่า จะสามารถเปิดเจรจาเฉพาะกับอังกฤษ และออสเตรียเพื่อแบ่งอาณาจักรตุรกีระหว่างกันได้ ดังนั้นพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ ๑ แห่งรัสเซีย จึงได้เสนอไปยังอังกฤษ และออสเตรียอีกหลายครั้ง เพื่อให้มีการเปิดเจรจาตัดแบ่งตุรกีระหว่าง ๓ ฝ่าย แต่อังกฤษและออสเตรียต่างก็ไม่ไว้ใจรัสเซีย และวิตกต่อการที่ช่องแคบจะเปลี่ยนมือจากตุรกีมายังรัสเซีย ข้อเสนอของรัสเซียจึงไม่ได้รับการพิจารณา พระเจ้าซาร์จึงตัดสินใจดำเนินการกับตุรกีตามลำพัง อันนำไปสู่สงครามโครเมีย ค.ศ.๑๘๕๓ โดยรัสเซียบุกเข้าสู่บอลข่าน-มอลเดเวีย เพื่อทำสงครามกับตุรกี แต่อังกฤษ-ฝรั่งเศสได้เข้าช่วยตุรกี โดยประกาศสงครามกับรัสเซีย และแม้แต่ออสเตรียก็เกรงกระทบผล ผลของสงครามคือความพ่ายแพ้ของรัสเซีย ต้องเสียกองเรือของตนในทะเลดำไปทั้งหมด และสัญญาปารีส ที่ลงนามใน ค.ศ. ๑๘๕๖ ก็คือสัญญาที่ลดฐานะของรัสเซีย และเป็นสัญญารักษาอาณาจักรออตโตมานอันง่อนแง่นให้ดำรงชีพอยู่ต่อไป

หลังสัญญาปารีส ค.ศ. ๑๘๕๖ สถานการณ์ในยุโรปได้มีการเปลี่ยนแปลงหลายประการ เช่น ประการแรก หลังจากทีประสบความสำเร็จในการลดอำนาจรัสเซีย และทำให้ดุลของมหาอำนาจยุโรปใกล้เคียงกันแล้ว อังกฤษก็หันหน้าออกจากยุโรปไปใช้นโยบาย “โดดเดี่ยวอันวิเศษ” เลิกการเกี่ยวข้องกับกิจการของยุโรป ซึ่งนโยบายนี้จะใช้จนถึง ค.ศ.๑๙๐๔ อังกฤษจึงได้กลับมาสู่วงวนของสถานการณ์ยุโรปใหม่ ประการที่สอง การรวมอิตาลี ซึ่งเป็นผลจากลัทธิชาตินิยมและการปฏิวัติ ค.ศ.๑๘๔๘ การรวมนี้มีปิเอมอนต์ เป็นผู้มีบทบาทนำและฝรั่งเศสช่วยเหลือ โดยการทำสงครามกับออสเตรีย และยึดแคว้นลันตะปาปา การรวมประเทศอิตาลีบรรลุผลใน ค.ศ.๑๘๖๑ และก่อให้เกิดประเทศมหาอำนาจรายใหม่ที่จะเป็นคู่แข่งของออสเตรียในบอลข่านตะวันตก ประการที่สาม การรวมเยอรมนี โดยมีปรัสเซียเป็นแกนนำ ซึ่งกระทำโดยชัยชนะในสงครามกับออสเตรีย ค.ศ.๑๘๖๖ และสงครามกับฝรั่งเศส ค.ศ.๑๘๗๑ ก่อให้เกิด “จักรวรรดิ” เยอรมนีขึ้นแทนที่อาณาจักรปรัสเซียเดิม

จักรวรรดิเยอรมนีก็ได้เป็นมหาอำนาจชั้นนำของโลกไปทันที ขณะที่ฝรั่งเศสถูกลดบทบาทในยุโรปลง ประการที่สี่ จากการทำออสเตรีย สูญเสียอิทธิพลในยุโรปกลาง โดยความพ่ายแพ้ต่ออิตาลีและเยอรมนี นำมาซึ่งการปรับปรุงการบริหารภายใน และระบบทวิราชาธิปไตย ก็ได้ถูกตั้งขึ้น โดยมีการยกฐานะอังการ์ขึ้นเป็นประเทศเท่ากับออสเตรีย แต่อยู่ใต้ราชวงศ์ฮับส์เบิร์ก หรือมีกษัตริย์องค์เดียวกัน จักรวรรดิออสเตรีย จึงกลายเป็น “ออสเตรีย-อังการ์” ประการที่ห้า รัสเซียถอยจากเวทีการเมืองยุโรปเพียงชั่วคราว โดยพระเจ้าซาร์ได้ทำการปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ และนำมาซึ่งการแผ่ขยายของขบวนการแพนสลาฟ อันเป็นเงื่อนไขนำรัสเซียเข้าเกี่ยวข้องกับปัญหาตะวันออกครั้งใหม่ใน ค.ศ. ๑๘๗๕ เพียง ๒๐ ปี หลังสงครามไครเมีย ระหว่าง ค.ศ. ๑๘๕๔-๑๘๗๕ นั้น เป็นระยะแห่งการเคลื่อนไหวทางความคิดในบอลข่าน ซึ่งมีทั้งกระแสความคิดแบบชาตินิยม และกระแสความคิดแพน-สลาฟอันค่อนข้างไปทางสากลนิยม กระแสความคิด ๒ แนวนี้กลับสอดคล้องและส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยความคิดชาตินิยมผลักดันไปสู่การรวมชาติตามหลักการทางชาติพันธุ์-วัฒนธรรม ส่วนกระแสแพนสลาฟก็ก่อให้เกิด ๒ ด้านคือ การสร้างความรู้สึกรวมชาติของชาวสลาฟในขอบเขตกว้างเช่น ยูโกสลาฟซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่กระจัดกระจายกัน ทั้งในตุรกี ออสเตรีย-อังการ์ ในแคว้นอิสระเซอร์เบีย และ มอนเตเนโกร ความเรียกร้องต้องการของชาวยูโกสลาฟมิใช่เพียงแค่แยกแคว้นแคว้นของตนเป็นเอกราชเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการสร้างขอบเขตประเทศขนาดใหญ่ที่รวมชาวยูโกสลาฟไว้ด้วยกัน และแน่นอนเซอร์เบียจะต้องเป็นฝ่ายโฆษณาความคิดนี้อย่างแข็งขัน สำหรับอีกด้านหนึ่งของแพน-สลาฟก็คือ การรองรับทฤษฎีรัสเซียไพศาล (Greater Russia) ในฐานะที่รัสเซียเป็นประเทศสลาฟที่ใหญ่ที่สุด เท่ากับอยู่ในฐานะ “พี่ชายคนโต” ในครอบครัวสลาฟ จึงเป็นความชอบธรรมที่พระเจ้าซาร์รัสเซียจะแสดงตนเป็น “ผู้ปลดปล่อย” ชาวสลาฟ และเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่รัสเซียใช้อ้างในการเข้าเกี่ยวข้องกับคาบสมุทรบอลข่าน นอกเหนือจากข้ออ้างเรื่องปกป้องศาสนาออร์ทอดอกซ์ ซึ่งเป็นเหตุผลเดิม

ในระหว่างการประชุมปารีสเพื่อยุติสงครามไครเมียนั้น มีปัญหาหนึ่งที่ขัดแย้งในที่ประชุม นั่นคือข้อเสนอของฝรั่งเศส และซาร์ดิเนีย-ปีเอมอนต์ที่จะให้ก่อตั้งวอลเลเชีย-มอลเดเวียขึ้นเป็นเอกราช ให้เป็นรัฐกันชนระหว่างตุรกีกับรัสเซีย ออสเตรีย

ซึ่งหวังจะแพร่อำนาจในบอลเลเชีย คัดค้านข้อเสนอนี้เพราะไม่ต้องการให้ ๒ รัฐรวมกัน ความจริงแล้วดินแดน ๒ แห่งนี้เป็นเขตอิทธิพลมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๒๙ ตามสัญญาบูคาเรสต์ โดยขึ้นกับออตโตมานเพียงในนาม แต่รัสเซียได้เข้ามาสร้างอิทธิพลอย่างเต็มที่ในแคว้นทั้งสอง จนกระทั่งในสงครามไครเมียอำนาจของรัสเซียเสื่อมลง ตุรกีก็หวังว่าจะสามารถดึงเอาทั้ง ๒ แคว้นคืนสู่วงอำนาจได้ ตุรกีจึงคัดค้านข้อเสนอนี้ของฝรั่งเศส และอังกฤษซึ่งไม่ต้องการให้ตุรกีอ่อนแอลง ก็สนับสนุนตุรกี กรณีนี้จึงไม่อาจตกลงกันได้ จนถึง ค.ศ. ๑๘๕๙ อเล็กซานเดอร์ คูซาได้รับเลือกให้เป็นเจ้าครองทั้ง ๒ แคว้น ตุรกีและออสเตรียไม่ยอมรับผลการเลือกตั้งนี้ ขณะที่ฝรั่งเศสสนับสนุนเต็มที่ ส่วนอังกฤษพิจารณาว่า การเลือกตั้งเป็นไปอย่างสะอาดจึงไม่คัดค้าน เจ้าชายคูซา ปรากฏว่าปีเดียวกันนี้ได้เกิดสงครามรวมอิตาลีระหว่างฝรั่งเศสกับซาร์ดิเนีย ฝ่ายหนึ่ง และออสเตรียฝ่ายหนึ่ง เจ้าชายคูซาจึงรับช่วยฝรั่งเศส เมื่อออสเตรียเป็นฝ่ายแพ้สงคราม จึงต้องยอมรับการรวมของแคว้น ๒ แคว้น ตุรกีจึงไม่อาจคัดค้านเพียงผู้เดียวได้ใน ค.ศ. ๑๘๖๒ แคว้นทั้งสองก็ประกาศเป็นประเทศโรมาเนีย และเป็นประเทศที่สามในบอลข่านต่อจากมอนเตเนโกร และกรีซ ที่ได้เป็นเอกราชสมบูรณ์

กรณีดังกล่าวเท่ากับเป็นการช่วยโหมกระพือกระแสชาตินิยมและความรู้สึกต่อต้านอำนาจของตุรกี ใน ค.ศ. ๑๘๗๕ เกิดการลุกขึ้นต่อสู้ต่อต้านอำนาจของตุรกีครั้งใหญ่ในเฮอร์เซโกวีนา แล้วลุกลามไปทั่วบอลเนีย ปีต่อมา ในบูลกาเรียก็ได้เกิดการลุกขึ้นสู้ต่อต้านตุรกีเช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ เซอร์เบียและมอนเตเนโกรก็ได้ประกาศสงครามกับตุรกี เพื่อเป็นการหนุนช่วยการต่อสู้ของชาวสลาฟ ปรากฏว่ากองทหารของเซอร์เบียพ่ายแพ้ แต่เหตุการณ์ลุกลามและก่อผลด้านลบกับตุรกีมากขึ้น เมื่อเกิดกรณีสังหารหมู่ในบูลกาเรีย โดยมีรายงานว่าทหารตุรกีฆ่าประชาชนบูลกาเรียนับหมื่นคน^๖ จึงก่อให้เกิดความรู้สึกต่อต้านตุรกีทั่วยุโรป รัสเซียยื่นมือเข้ายุ่งเกี่ยว โดยการส่งคำขาคมิให้ตุรกีบุกเบลเกรด และให้พักรบกับเซอร์เบีย เมื่อตุรกีไม่ปฏิบัติตาม รัสเซียก็ประกาศสงครามใน ค.ศ. ๑๘๗๗ และรุกข้ามโรมาเนียไปยังคอนสแตนติโนเปิล ตุรกีต้องยอมแพ้ และนำมาซึ่งการลงนามสงบศึกในสัญญาซานสตีฟาโน มีนาคม ค.ศ. ๑๘๗๘ สัญญาฉบับนี้ ตุรกีต้องเสียดินแดนแก่เซอร์เบียและมอนเตเนโกรและรับรองเอกราชของรัฐทั้งสอง สำหรับบอลเนีย-เฮอร์เซโกวีนาให้อยู่ในความดูแลของออสเตรียกับรัสเซีย แม้ยังอยู่ใต้อธิปไตยตุรกีก็ตาม ให้ตุรกีรับรองเอกราช

สมบูรณของโรมานีเย เสียเขตบาตุม คาร์ส แกร์สเซีย เสียโดบรุจาแกโรมานีเย และให้บุลกาเรียเป็นรัฐปกครองตนเอง มีอาณาเขตตั้งแต่ทะเลดำไปจนถึงแคว้นมาซิโดเนีย แต่ยังมีอ่าวยังเป็นรัฐในอธิปไตยของตุรกี มอนเตนิโกรได้ดินแดนเมตัน นิกซิค บิเลกา และทางออกทะเลที่บาร์ เซอร์เบียได้เมืองนิส และแบ่งครึ่งฉนวนโนวีบาซาร์ กับมอนเตนิโกร ซึ่งทำให้ทั้งสองประเทศมีดินแดนติดต่อกัน ดังนั้น จากสัญญานี้ ตุรกีในยุโรปได้ถูกทำลายอิทธิพลลงเกือบสิ้นเชิง และนำเอกราชมาสู่รัฐบอลข่าน แต่ปรากฏว่าชาติอื่นๆ ต่างก็ไม่พอใจสัญญานี้ กรีซ เซอร์เบีย และ โรมานีเย ตระหนักว่าจะมีรัฐบุลกาเรียขนาดใหญ่เกิดขึ้น และดับความหวังของกรีซ เซอร์เบีย ที่จะแผ่อำนาจในแคว้นมาซิโดเนีย สำหรับออสเตรีย-ฮังการี ก็ตกใจที่รัสเซียจะเข้ามีส่วนปกครองบอลเนีย ส่วนอังกฤษไม่พอใจที่ตุรกีถูกตัดแบ่งจนเหลือนิดเดียวโดยที่ตนไม่มีส่วนร่วม และยิ่งเกรงว่ารัสเซีย-บุลกาเรียจะร่วมกันสร้างอิทธิพลเหนือช่องแคบ จึงเกิดความตึงเครียดและแนวโน้มสงครามระหว่างอังกฤษกับรัสเซีย เมื่อเป็นเช่นนี้ ตุรกีและออสเตรีย-ฮังการี ก็เตรียมการที่จะสนับสนุนอังกฤษ ในภาวะดังกล่าวเยอรมนีได้ยื่นมือเข้ามาไกลเกลี่ย โดยเชิญมหาประเทศมาประชุมกันที่กรุงเบอร์ลิน ปรากฏว่าในการประชุม อังกฤษ และออสเตรีย-ฮังการีร่วมมือกันทำลายสัญญาซานสตีฟาโน โดยมี อิตาลี ฝรั่งเศส และ เยอรมนี ให้การสนับสนุน รัสเซียตกอยู่ในสภาพโดดเดี่ยว และต้องยอมรับผลการประชุมอย่างจำใจ ซึ่งผลจากการประชุมได้ออกมาเป็นสัญญาเบอร์ลิน กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๗๘ ซึ่งมีสาระคือ

๑. รัสเซียยังคงได้ดินแดน บาตุม คาร์ส และ เบรสซาราเบีย
๒. โรมานีเยได้รับรองเอกราชจากตุรกี และได้โดบรุจา
๓. บอลเนีย-ฉวอร์เซโกวีน่า ให้อยู่ในความดูแลของออสเตรีย-ฮังการี โดยยังคงอยู่ในจักรวรรดิออตโตมานเช่นเดิม
๔. เซอร์เบีย และมอนเตนิโกร ได้รับการรับรองเอกราชสมบูรณ ได้ดินแดนตามที่ระบุในสัญญาซานสตีฟาโน นอกจากฉนวนโนวีบาซาร์ คืนให้ตุรกี
๕. อังกฤษได้ไซปรัส
๖. บุลกาเรียตามสัญญาซานสตีฟาโน ถูกแบ่งเป็น ๓ ส่วน ราว ๑ ใน ๓ ของส่วนเดิม ได้สิทธิในการปกครองตนเองภายใต้จักรวรรดิออตโตมาน ส่วนเขต

รูเมเลียตะวันออก คืนให้แก่ออตโตมาน ภายใต้เงื่อนไขว่าจะต้องตั้งข้าหลวงเป็นชาวคริสเตียน สำหรับเขตมาซิโดเนียต้องคืนให้ตุรกีทั้งหมด

ผลของสัญญาเบอร์ลินเป็นการลดอำนาจของรัสเซียในบอลข่าน และเพิ่มอำนาจให้กับออสเตรีย-ฮังการี ซึ่งเป็นจุดเริ่มแรกที่น่ามาสู่ความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างอาณาจักรทั้งสอง หลังจากที่เป็นมิตรกับร่วมรบกับตุรกีมาเป็นเวลากว่า ๓๐๐ ปี ควรคู่กับการเกิดของชาติใหม่ตามสัญญาเบอร์ลิน นั่นคือการเกิดของระบบรัฐบอลข่าน อันจะเป็นที่มาของปัญหาต่อไป “ระบบรัฐบอลข่าน” อันเป็นผลิตผลของสัญญาเบอร์ลินนั้น ประกอบด้วย ๖ รัฐ คือ ออตโตมานตุรกี มอนเตเนโกร เซอร์เบีย โรมาเนีย กรีซ ซึ่งเป็นอิสระ และบัลแกเรีย ซึ่งเป็นรัฐปกครองตนเองได้จักรวรรดิออตโตมาน และเกี่ยวพันโดยตรงกับ ๓ มหาอำนาจ คือ รัสเซีย ออสเตรีย-ฮังการี และอังกฤษ รัฐเกิดใหม่ในบอลข่านนี้ ต่างก็ถื้ออตโตมานเป็นศัตรูร่วม แต่กระนั้น การเกิดลัทธิชาตินิยม ก็ทำให้รัฐต่างๆ เหล่านี้ไม่ไว้ใจกันเอง และแข่งขันกัน ยิ่งกว่านั้น ไม่มีชาติใดในบอลข่านที่เห็นว่า สัญญาเบอร์ลินเป็นจุดสิ้นสุด ทุกประเทศต่างก็มีความต้องการขยายดินแดนแห่งชาติของตนไปยัง “พรมแดนธรรมชาติ” ตามผลประโยชน์ของตน บัลแกเรียต้องการที่จะได้ดินแดนตามสัญญาซานสตีฟาโนคีน และยังคงการจะขับตุรกีจากคอนสแตนติโนเปิล เซอร์เบียต้องการได้มาซิโดเนียและมีทางออกทะเล และต้องการรวมดินแดนของชาวยูโกสลาฟเข้าเป็นประเทศ เช่นเดียวกับที่ปรัสเซียรวมเยอรมนี กรีซต้องการ อัลบانياเนีย มาซิโดเนีย เทรส ตลอดไปถึงคอนสแตนติโนเปิล มอนเตเนโกรต้องการอัลบانياเนีย และต้องการชิงฐานะผู้นำชาวสลาฟจากเซอร์เบีย และหวาดระแวงว่าเซอร์เบียจะก่อการล้มล้างตนอยู่ตลอดเวลา ส่วนความหวังของโรมาเนียยิ่งยาก เพราะต้องการเบรตชาราเบียคืนจากรัสเซีย และทรานซิลวาเนีย จากออสเตรีย-ฮังการี ซึ่งโรมาเนียไม่มีศักยภาพที่จะทำได้โดยตนเอง บอลข่านยุคชาตินิยม จึงเป็นบอลข่านยุคที่ค่อนข้างสับสนวุ่นวาย และภายใต้ความหวาดระแวงและแข่งขันเช่นนี้ ทำให้ชาติบอลข่านต้องโหมงบประมาณด้านอาวุธ ทั้งที่ยังเป็นประเทศยากจนมาก โดยเฉพาะเซอร์เบียและบัลแกเรียซึ่งกลายเป็นคู่ปฏิปักษ์รายใหม่

ปัญหาที่ประเทศบอลข่านขัดแย้งกันรุนแรงมากที่สุดก็คือ กรณีมาซิโดเนีย

ซึ่งเป็นดินแดนที่อยู่ระหว่างกรีซ บุลกาเรีย และ เซอร์เบีย แม้ว่าสัญญาเบอร์ลินจะยังคงให้สิทธิครอบครองแก่ตุรกี แต่บุลกาเรียก็ยังเห็นว่า มาซิโดเนียเป็นของตนตามสิทธิแห่งสัญญาซานสเตฟาโน ความจริงแล้ว มาซิโดเนียเป็นเขตที่มีประชากรหลายเชื้อชาติ ทั้งชาวสลาฟ บุลการ์ กรีซ เติร์ก ยิว และวลาซ อาศัยปะปนกัน เซอร์เบียอ้างว่า ชาวสลาฟในมาซิโดเนีย เป็นยูโกสลาฟเช่นเดียวกับเซอร์เบีย ส่วนบุลกาเรียอ้างว่า ชาวมาซิโดเนียมีรากฐานที่มาแหล่งเดียวกับบุลการ์ และยัมนับถือศาสนา บุลการ์ออร์ทอดอกซ์ แต่กรีซอ้างว่ามาซิโดเนียเป็นกรีกโดยรากฐานทางประวัติศาสตร์ และยัมนับถือนิกายกรีกออร์ทอดอกซ์ แม้กระทั่งโรมาเนียก็ยังอ้างสิทธิในมาซิโดเนีย โดยถือว่าชาววลาซในมาซิโดเนียมีรากฐานความเป็นมาร่วมกับโรมาเนีย แม้ว่า การอ้างของโรมาเนียจะเลือนลอย แต่อย่างน้อยที่สุดโรมาเนียก็เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง เพราะไม่ต้องการให้มาซิโดเนียตกเป็นของบุลกาเรียตามสัญญาซานสเตฟาโน ดังนั้น ปัญหา มาซิโดเนียจึงกลายเป็นประเด็นหลัก ที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบอลข่านตึงเครียด อย่างไรก็ตาม บุลกาเรียมีแนวโน้มได้เปรียบเพราะชาวมาซิโดเนียไม่น้อย มีความรู้สึกผูกพันที่จะรวมกับบุลกาเรียมากกว่า ได้มีการตั้งองค์การชาวมาซิโดเนีย กู้ชาติและต่อต้านตุรกีขึ้นที่กรุงโซเฟีย โดยมีเป้าหมายรณรงค์ให้มาซิโดเนีย รวมกับ บุลกาเรีย การปฏิบัติการขององค์กรเหล่านี้ทำให้ตุรกีต้องส่งทหารจำนวนมากมาประจำ ในมาซิโดเนียและทหารกลุ่มนี้เอง ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อมา

๕. ก่อนวิกฤตการณ์บอลข่าน

สถานการณ์ของทวีปยุโรปนั้น สงบสุขมาช้านาน ความจริงแล้ว นับตั้งแต่ การประชุมคอนเกรสแห่งเวียนนา ค.ศ. ๑๘๑๕ แล้ว ยุโรปก็เกิดสงครามขึ้นน้อยครั้งมาก และมักเป็นสงครามจำกัดเขต จนกระทั่งปัญหาตะวันออกพัฒนารุนแรงขึ้นหลัง วิกฤตการณ์บอลข่าน ค.ศ. ๑๙๐๘ ปัญหานี้ ได้ทำให้ความขัดแย้งของมหาอำนาจ รุนแรงมากขึ้น จนกลายเป็นสงครามใหญ่ใน ค.ศ. ๑๙๑๔ ที่มาของ “ปัญหา ตะวันออก” นั้น ส่วนหนึ่งก็คือ ปัญหาการเสื่อมอำนาจของอาณาจักรออตโตมาน ตุรกี ซึ่งได้ก่อให้เกิดช่องว่างแห่งอำนาจขึ้นในยุโรปตะวันออก อาจจะเป็นการง่ายขึ้นถ้า หากว่าจะมีมหาอำนาจหนึ่งใดแต่เพียงรายเดียวที่เข้ามาถืออำนาจแทน เช่นเดียว

กับที่ออตโตมานเข้าแทนที่ไบแซนไทน์มาแล้ว แต่ระบบการเมืองโลกสมัยใหม่กลับนำเอาระบบมหาอำนาจซึ่งประกอบด้วยมหาอำนาจหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้นรูปแบบของระบบมหาอำนาจจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของสถานการณ์ ตั้งแต่สัญญาเวสต์ฟาเลีย ค.ศ.๑๖๑๘ เป็นต้นมา การเมืองระหว่างมหาประเทศยุโรป จะถูกจัดด้วยระบบดุลแห่งอำนาจ ซึ่งเป็นระบบที่ประกันมิให้มหาอำนาจหนึ่งใด มีอำนาจมากเกินไปจนขอบเขต มิเช่นนั้นแล้วมหาอำนาจอื่นๆ จะร่วมมือกันต่อต้าน ยุโรปหลังสัญญาเวสต์ฟาเลียเป็นยุคที่ฝรั่งเศสขึ้นมาเป็นอำนาจสูงสุด ดังนั้น อังกฤษและออสเตรียจึงมักร่วมมือกันในการถ่วงดุลอยู่เสมอ ฝรั่งเศสจึงหันไปเป็นมิตรกับออตโตมานตุรกี และรัสเซีย เพื่อถ่วงอำนาจกับออสเตรีย ขณะที่ออสเตรียจะหันไปร่วมมือกับรัสเซียเพื่อเผชิญหน้าตุรกีและฝรั่งเศส ระบบดุลอำนาจจึงคงอยู่ในลักษณะเช่นนี้จนกระทั่งยุคของนโปเลียน ที่ฝรั่งเศสเพียงชาติเดียวมีอำนาจมากจนสามารถเอาชนะชาติอื่นๆ ได้เกือบทั้งหมด ความร่วมมือระหว่างอังกฤษและรัสเซีย จึงมีบทบาทสำคัญในการลดอำนาจนโปเลียน ระบบคองเกรสของเวียนนา ค.ศ.๑๘๑๕ ก็ยังมีลักษณะเช่นนี้ ดังนั้นเมื่อรัสเซีย ออสเตรีย และปรัสเซีย ร่วมมือกันตั้ง “พันธมิตรอันศักดิ์สิทธิ์” อังกฤษจึงได้ชักชวนฝรั่งเศส สเปน โปรตุเกส ตั้งเป็น “พันธมิตร ๔ เล้า” มาถ่วงดุล ลักษณะสำคัญแห่งการรักษาสมดุลอำนาจนี้ คือระบบพันธมิตรที่สร้างขึ้นจะต้องไม่เป็นพันธมิตรถาวร รัฐแต่ละรัฐต้องพร้อมจะเปลี่ยนข้างเมื่อดุลอำนาจเปลี่ยน ลักษณะของการเป็นมิตรระหว่างออสเตรีย และ รัสเซีย เป็นเวลากว่า ๓๐๐ ปีมีลักษณะเช่นนี้ คือ ไม่มีรูปการและเป็นไปเพื่อเผชิญหน้ากับตุรกี และฝรั่งเศส แต่เมื่อเปลี่ยนคู่ความขัดแย้ง ก็มักจะเปลี่ยนท่าที ดังที่จะพบหลายครั้งว่าพระเจ้าซาร์รัสเซีย ไม่อยากที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งระหว่างออสเตรียกับปรัสเซีย และเมื่อออตโตมานเริ่มเสื่อมอำนาจ ความเป็นพันธมิตรระหว่างรัสเซีย และออสเตรียก็เสื่อมคลาย แต่หากเกิดความพยายามในการรักษาความเป็นพันธมิตรที่เป็นรูปการและถาวร โดยไม่คำนึงถึงดุลแล้ว ระบบดุลอำนาจก็จะสลายกลายเป็นระบบค่ายพันธมิตร นี่คือนิวไ่ม์ที่เกิดขึ้นหลัง ค.ศ.๑๘๙๐ เป็นต้นมา

การเกิดของระบบมหาอำนาจแบบค่ายพันธมิตรเริ่มต้นจากเยอรมนี ที่พยายามโดดเดี่ยว ฝรั่งเศส จึงได้ชวนออสเตรีย อิตาลี และรัสเซีย เข้าเป็นพันธมิตร

แต่ในที่สุดความขัดแย้งในกรณีบอลข่าน ทำให้ออสเตรีย-ฮังการี และรัสเซีย ประสานกันได้ยากยิ่งขึ้น เยอรมนีก็เลือกที่จะสนับสนุนราชอาณาจักรฮับส์บูร์กของ ออสเตรีย-ฮังการี มากขึ้น กลุ่มของเยอรมนี อิตาลี และ ออสเตรีย-ฮังการี ต่อ มาเรียกว่า Alliance ส่วนรัสเซียได้กลายเป็นพันธมิตรถาวรกับฝรั่งเศส โดยมี การลงนามกันใน ค.ศ. ๑๘๙๕ ระบบค่ายจึงชัดเจน ต่อมา ค.ศ. ๑๙๐๗ อังกฤษก็ เข้าร่วมด้วย กลุ่มนี้เรียกว่า Entente ดังนั้นเมื่อถึง ค.ศ. ๑๙๐๘ ระบบดุลอำนาจ แบบเวสต์ฟาเลียสลายตัวลงแล้ว ระบบพันธมิตรยิ่งนำให้มหาอำนาจขัดแย้งกันมาก ยิ่งขึ้น และทำให้ความขัดแย้งระหว่างออสเตรีย-ฮังการีกับรัสเซีย ในคาบสมุทรบอลข่าน กลายเป็นความขัดแย้งของทุกมหาอำนาจ เงื่อนไขประการต่อมาที่จะนำมาซึ่งวิกฤต- การณ์บอลข่าน ก็คือสภาพภายในของกลุ่มประเทศบอลข่านเอง ซึ่งจะขอล่าถว้ถึง ดังนี้

ออตโตมานตุรกี แม้ว่าพ่ายแพ้สงครามเมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๘ แต่สัญญาเบอร์ลิน ยังคงทำให้ตุรกีเป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดในบอลข่านอยู่นั่นเอง อัลบาเนีย มาซิโดเนีย ยังอยู่ในการปกครองโดยตรง และกรุงคอนสแตนติโนเปิลก็ยังเป็นนครที่ใหญ่ที่สุดใน ยุโรปตะวันออก ถึงกระนั้น ตุรกีก็ยังอยู่ในยุคที่เสื่อมถอย การผลิตล้าหลังและด้อย พัฒนา รากฐานทางสังคมเป็นอิสลาม ซึ่งขัดต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ยิ่งกว่านั้น สุลต่านอับดุล ฮามิต ที่ขึ้นครองราชย์มาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๗๖ ก็ได้ตัดสินใจที่จะให้ ล้มเลิกรัฐธรรมนูญ เลิกการปฏิรูปการเมือง และใช้ระบบอัตตาธิปไตยต่อไป อย่างไรก็ตาม สุลต่านก็มั่นใจว่าการปฏิรูปเศรษฐกิจ สังคม และการทหาร จะเกิด ขึ้นได้โดยพระองค์เอง และอาศัยการรวมศูนย์อำนาจอย่างเด็ดขาด โดยราชสำนัก พระองค์ทรงประกาศตัวเป็นผู้นำทางศาสนา โดยรื้อฟื้นตำแหน่งกาหลิบ แต่ก็ได้สั่ง ให้เร่งดำเนินการปฏิรูป เช่น ปรับปรุงการคมนาคมทั่วราชอาณาจักรด้วยการสร้างทาง รถไฟขนานใหญ่ ให้มีการส่งเสริมการเกษตรและการค้า และที่สำคัญคือเร่งดำเนินการ ปรับปรุงกองทัพให้เป็นแบบสมัยใหม่ ด้วยความร่วมมือจากเยอรมนี ทั้งใน ด้านอาวุธ เทคนิค และมีผู้เชี่ยวชาญเยอรมนีคอยช่วย ดังนั้นกองทัพตุรกีจึงเข้มแข็ง มากขึ้น เมื่อเกิดสงครามกับกรีซ ค.ศ. ๑๘๙๗ ตุรกีก็ได้รับชัยชนะอย่างงดงาม ทำ ให้สุลต่านมั่นใจในอำนาจอัตตาธิปไตยของพระองค์มากยิ่งขึ้นว่าจะสามารถรักษา ความยิ่งใหญ่ไว้ต่อไปได้ ถึงกระนั้น การฟื้นตัวของตุรกีดูเหมือนจะเป็นเพียงภาพลวงตา การปฏิรูปแบบอนุรักษนิยมสุดขีดของสุลต่าน มิได้สอดคล้องกับยุคสมัย ระบบ

รากฐานจารีตอิสลามที่ล้ำหลังยังเหนี่ยวรั้งอาณาจักร ตุรกีแม้จะรุ่งเรืองทางการค้า แต่ก็ยังเป็นเพียงประเทศส่งสินค้าเกษตรและวัตถุดิบสู่ตลาดโลก การปฏิวัติอุตสาหกรรมยังไม่เกิดขึ้น ยิ่งกว่านั้นในการทางการเมืองระบบบริหารของสุลต่านก็เสื่อมโทรมไร้ประสิทธิภาพ การเผด็จการทางความคิดอย่างรุนแรง ในขณะที่อุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยกำลังแผ่พร่นอกดินแดนตุรกี ทำให้อัตตาธิปไตยของสุลต่านไม่เป็นที่ชื่นชมของปัญญาชน ที่ร้ายแรงกว่านั้น ก็คือการทำสุลต่านไม่ยอมประนีประนอมกับชาวคริสต์ในบอลข่านทั้งที่ความคิดชาตินิยมกำลังแพร่หลาย ยิ่งนำมาซึ่งพลังต่อต้านที่รุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเซตมาซิโดเนีย ที่สุลต่านทุ่มเททหารตั้งไว้เพื่อปราบปรามกบฏ ความสัมพันธ์กับบัลแกเรียก็ตึงเครียดตลอดเวลา ปัญหาต่างๆ เหล่านี้เป็นตัวเร่งที่ทำให้อาณาจักรออตโตมานอันยิ่งใหญ่กำลังก้าวไปสู่การล่มสลาย

โรมาเนีย โรมาเนียนั้นได้เอกราชเนื่องจากการสนับสนุนอย่างเต็มที่ของฝรั่งเศส ตั้งแต่สงครามไครเมีย ดังนั้น เจ้าชายคูซาแห่งโรมาเนีย จึงรักษาความเป็นมิตรอันดีอย่างยิ่งกับฝรั่งเศส แต่กระนั้นปรากฏว่าเจ้าชายคูซาได้มุ่งที่จะทำการปฏิรูปประเทศมากเกินไป ในที่สุดชนชั้นเจ้าที่ดินโรมาเนียก็ได้สนับสนุนกองทัพให้ก่อรัฐประหารบีบบังคับให้เจ้าชายคูซาสละอำนาจเมื่อ ค.ศ.๑๘๖๒ จากนั้นเจ้าชายชาร์ล หรือคาร์ล แห่งราชวงศ์โฮเฮนโซลเลิร์น-ซิกมาริงเกน ก็ได้รับการสนับสนุนให้เป็นเจ้าครองนครโรมาเนียแทน และเมื่อเอกราชของโรมาเนียได้ถูกรับรองอย่างเป็นทางการในสัญญาเบอร์ลิน ชาร์ลก็ได้สถาปนาตนเป็นกษัตริย์คาร์ลที่ ๑ และจากความใกล้ชิดโดยสายเลือด โรมาเนียยุคใหม่เลือกที่จะเป็นพันธมิตรกับฝ่ายเยอรมนี ใน ค.ศ.๑๘๘๓ โรมาเนียก็เข้าเป็นสมาชิกสหพันธของกลุ่มพันธมิตรเยอรมนี-ออสเตรีย ดังนั้นโรมาเนียในระยะก่อนวิกฤตการณ์บอลข่าน จึงเป็นเสมือนรัฐบริวารของเยอรมนี การปกครอง การจัดการทหารก็เป็นแบบเยอรมนี นโยบายต่างประเทศก็เดินตามเยอรมนี และคู่ค้าสำคัญของโรมาเนียก็ยังเป็นเยอรมนี โรมาเนียจึงเปลี่ยนจากฐานของรัสเซีย กลายมาเป็นปรกาการอันสำคัญของเยอรมนีในคาบสมุทรบอลข่าน แต่กระนั้นชาตินิยมโรมาเนียก็มีเป้าหมายของตนเอง ซึ่งดูจะเป็นเป้าหมายที่บรรลุได้ยากมาก นั่นคือโรมาเนียต้องการได้ดินแดนเบรลซาวาเบียคืนจากรัสเซีย และต้องการทรานซิลวาเนียจากฮังการี ยิ่งกว่านั้นก็คือ ความไม่ต้องการให้บัลแกเรียพื้นฐานะตามสัญญา

ซาน สติฟาโน จึงทำให้โรมานีมีแนวโน้มในการเป็นมิตรกับเซอร์เบีย และกรีซ อย่างมากด้วย

บุลกาเรีย ในสายตาของบุลกาเรีย การสูญเสียในสัญญาเบอร์ลิน เป็นการสูญเสียที่ร้ายแรงมาก ถึงกระนั้นบุลกาเรียก็ยังต้องยอมรับฐานะรัฐปกครองตนเองที่ขึ้นกับออตโตมาน รัสเซียได้สนับสนุนให้เจ้าอเล็กซานเดอร์แห่งแบทเทินเบอร์ก มาเป็นเจ้าครองแคว้น แต่ในระยะ ๑๐ ปีแรกหลังสัญญาเบอร์ลิน รัสเซียได้เข้าครอบงำ การเมือง การทหารทั้งหมดในบุลกาเรีย จึงทำให้นักชาตินิยมบุลกาเรียเริ่มไม่พอใจ ยิ่งกว่านั้นสัญญาซานติฟาโนยังคงเป็นเป้าหมายของบุลกาเรียเสมอ ดังนั้นในขั้นแรก บุลกาเรียก็ได้พยายามที่จะผนวกโรเมเลียตะวันออก และสร้างกระแสที่จะรวมมาซิโดเนีย โอกาสในการรวมรูเมเลียเกิดขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๘๕ เมื่อเกิดการยึดอำนาจใน โรเมเลีย และกลุ่มผู้นำใหม่ได้ประกาศรวมกับบุลกาเรีย ปรากฏว่าพระเจ้าซาร์ รัสเซียกลับยับยั้ง เพราะเกรงว่าจะเกิดเหตุวุ่นวายในบอลข่าน และทำให้ออสเตรีย-ฮังการีเข้าแทรกแซง แต่บุลกาเรียยืนยันตามเจตนาเดิมที่จะผนวกรูเมเลีย เมื่อเป็น เช่นนี้รัสเซีย จึงที่ปรึกษาและถอนความช่วยเหลือทั้งหมดแก่บุลกาเรีย ยิ่งกว่านั้น เซอร์เบียซึ่งคัดค้านแข็งขัน ก็ประกาศสงครามและยกกองทัพบุกเข้ามาในบุลกาเรีย แต่กลับประสบความพ่ายแพ้ บุลกาเรียเป็นฝ่ายรุกกลับจนเกือบถึงกรุงเบลเกรด ออสเตรีย-ฮังการีได้เข้าช่วยเหลือเซอร์เบียไว้ และบีบบังคับให้บุลกาเรียต้องถอนทัพ โดยเซอร์เบียต้องยอมรับรองการผนวกรูเมเลียของบุลกาเรีย และมหาอำนาจอื่นๆ ก็เปลี่ยนท่าทีมารับรองการดำเนินการของบุลกาเรีย เพราะคิดว่าบุลกาเรียที่เข้มแข็ง จะเป็นปราการสกัดกั้นรัสเซียจากช่องแคบได้ รัสเซียก็ยังคงไม่ยอมรับการผนวก รูเมเลียเช่นเดิม ปัญหานี้คลี่คลายเมื่อพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ ดัดสินใจสละราช-สมบัติ เจ้าเฟอริดีนานแห่งราชวงศ์แซคโกเบอร์ก-โกธา ได้รับเลือกเป็นกษัตริย์แทนใน ค.ศ. ๑๘๘๖ หลังจากนั้น รัสเซียและบุลกาเรียก็หมางเมินต่อกัน บุลกาเรียจะค่อยๆ หันไปหาออสเตรีย-ฮังการีมากขึ้น

กรีซ เป็นชาติแรกในบอลข่านที่สลัดหลุดจาก อำนาจของตุรกี โดยการ ผลักดันของอังกฤษ ดังนั้นกรีซจึงมีความสัมพันธ์อันดีกับอังกฤษมากเป็นพิเศษ หรือเรียกได้ว่า รัฐบาลกรีซของพระเจ้าออร์ซแห่งกัลเบอร์ก เป็นรัฐบาล “นิยมอังกฤษ”

เต็มตัว แต่ปรากฏว่ากรีซเมื่อแรกได้เอกราชดินแดนทางบกทั้งหมดยังคงถูกล้อมรอบด้วยออตโตมานทุกด้าน การติดต่อโลกภายนอก กรีซต้อง อาศัยทางทะเลค่อนข้างมาก ขณะที่กองทัพของกรีซมิได้เข้มแข็ง จึงต้องพึ่งพาทหารอังกฤษมาก และยิ่งความสัมพันธ์กับตุรกีไม่ดี การมีอังกฤษสนับสนุนจึงทำให้กรีซอุ่นใจ ฝ่ายอังกฤษเองก็ได้ประโยชน์จากการที่ได้อาศัยเกาะแก่งและเมืองท่าของกรีซ ควบคุมอิทธิพลในเมดิเตอร์เรเนียนและสกัดกั้นรัสเซียที่ช่องแคบบอสฟอรัส-ดาดาร์แนล กรีซมีความใฝ่ฝันที่จะฟื้นฟูอดีตอันยิ่งใหญ่ยุคโบราณ หากแต่มีปัญหาว่า แหลมกรีซตอนล่างเต็มไปด้วยภูเขา ทำการเพาะปลูกได้น้อย ไม่อุดมสมบูรณ์ กรีซจึงมีความจำกัดมากในการที่จะนำงบประมาณมาพัฒนากองทัพ ในกรณีสงครามบอลข่าน ค.ศ. ๑๙๑๒-๑๙๑๔ นั้นกรีซมิได้ร่วมด้วย เพราะอังกฤษไม่ต้องการให้ความร่วมมือกับรัสเซียในการทำลายอาณาจักรออตโตมาน แต่กรีซก็ยอมรับไม่ได้ในสัญญาซานสเตฟาโน แต่สัญญาเบอริลินได้เปิดช่องให้มีการเจรจาเรื่องพรมแดนระหว่างกรีซและตุรกี กรีซได้เรียกรังดินแดนเทรซซาลีและอีไพรัส ตุรกีไม่ยอมรับ แต่ใน ค.ศ. ๑๘๔๐ จิลเลียม แกลดสโตน ได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีอังกฤษ และเบนออกจากรายชื่อยาน “รักษาตุรกี” มาผูกมิตรกับกรีซมากขึ้น จึงสนับสนุนข้อเสนอของกรีซ ที่จะขอดินแดนเทรซซาลี และบีบบังคับสุลต่านให้ต้องยอมรับ หลังจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษและตุรกีจะเสื่อมลง และเยอรมนีจะก้าวเข้ามากลายเป็นมิตรที่มีความสัมพันธ์กับตุรกีแน่นแฟ้นมากขึ้นแทน ส่วนกรีซก็ยังคงเป็นเขตอิทธิพลของอังกฤษต่อไป

ใน ค.ศ. ๑๘๙๗ เกิดสงครามระหว่างกรีซกับตุรกีเนื่องจากการช่วงชิงสิทธิในเกาะครีต ปรากฏว่ากรีซต้องสู้รบโดยไม่มีชาติอื่นในบอลข่านร่วมมือ ปรากฏว่าตุรกีเอาชนะกรีซได้ในเวลา ๓๐ วันจนทำให้กรีซต้องยอมสงบศึก เสียดินแดนและค่าปรับจำนวนหนึ่ง อย่างไรก็ตามอังกฤษก็ได้เข้ามาบีบบังคับสุลต่านให้ยอมรับสิทธิปกครองตนเองของเกาะครีต แม้กระนั้นกรีซก็ต้องเสื่อมศักดิ์ศรีอย่างมาก และมีความไม่พอใจบุคคลกาเรียที่ไม่เข้าช่วยเหลือในครั้งนี้

เซอร์เบีย เซอร์เบียในระยะหลังสัญญาเบอริลิน อาจเป็นประเทศที่มีปัญหามากที่สุดใบบอลข่าน ในระยะแรก สิ่งที่เห็นได้ชัดคือความขัดแย้ง และชิงอำนาจภายในระหว่าง ๒ ตระกูล ประการต่อมา คือการจัดความสัมพันธ์กับ ๒ มหา-

อำนาจ รัสเซียและออสเตรีย-ฮังการี กรณีแรกนั้นเกิดจากการชิงอำนาจในกลุ่มตระกูลวีรบุรุษ ๒ ตระกูล คือ คาราจอร์จวิช ที่สืบมาจากคาราจอร์จ และตระกูลออบเรโนวิช ที่สืบมาจากมิลอช ตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๖๘ นั้น มิลาน ออบเรโนวิชเป็นผู้ครองเซอร์เบีย เขาตั้งตนเป็นกษัตริย์ใน ค.ศ.๑๘๘๒ แต่นำประเทศไปพ่ายสงครามบุลกาเรีย กรณีโรเมเลีย ค.ศ.๑๘๘๕ ต่อมาอีก ๔ ปี มิลานจึงสละราชย์และตั้งโอรสคือ อเล็กซานเดอร์ที่ ๑ ขึ้นเป็นกษัตริย์แทน แต่กษัตริย์องค์นี้อยู่ได้ ๑๔ ปี ก็ถูกรัฐประหารและปลงพระชนม์ จากนั้นพระเจ้าปีเตอร์จกตระกูลคาราจอร์จวิชขึ้นครองอำนาจแทน และมีการกวาดล้างสายราชวงศ์เดิม อย่างไรก็ตามนานาประเทศก็ได้ให้การรับรองพระเจ้าปีเตอร์จนกระทั่งอีกหลายปีหลังจากการรัฐประหาร ค.ศ.๑๙๐๓ ดังกล่าว ราชวงศ์ออบเรโนวิชนั้นเห็นคุณออสเตรีย-ฮังการีที่ได้เข้าช่วยเหลือคราวแพ้สงครามบุลกาเรีย จึงรักษาความเป็นมิตรต่อกับออสเตรีย-ฮังการีไว้เสมอมา จนเมื่อเปลี่ยนตระกูลปกครอง พระเจ้าปีเตอร์นิยมรัสเซีย และเริ่มสร้างควมนิยมในหมู่ประชาชนด้วยการต่อต้านออสเตรีย-ฮังการี การเปลี่ยนนโยบายนี้เป็นการเริ่มสร้างความเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ทั้งที่เซอร์เบียไม่มีทางออกทะเล ต้องพึ่งพิงออสเตรีย-ฮังการี และตลาดใหญ่ที่สุดของเซอร์เบียก็ยังเป็นออสเตรีย-ฮังการี ในปี ๑๙๐๕ เซอร์เบียทำการปฏิรูปกองทัพ และสั่งซื้ออาวุธจากโรงงานในฝรั่งเศส ออสเตรีย-ฮังการีได้เสนอให้ซื้อจากตนเองแทน แต่รัฐบาลเซอร์เบียปฏิเสธโดยยืนยันสิทธิอิสระที่จะซื้ออาวุธจากชาติใดก็ได้ นี่นำมาซึ่งกรณีที่เรียกว่า “สงครามหมู” (pig war) ซึ่งก็คือการที่ออสเตรีย-ฮังการีปิดตลาด ไม่รับซื้อหมูจากเซอร์เบีย (ค.ศ.๑๙๐๖) ปรากฏว่า หมูเซอร์เบียนั้นอาศัยตลาดในออสเตรีย-ฮังการีถึง ๘๕% กรณีนี้จึงนำเซอร์เบียสู่ริมขอบแห่งความหายนะ ฝรั่งเศสได้ยื่นมือเข้ามาช่วยด้านการเงิน และตุรกียอมให้ขนถ่ายสินค้าเซอร์เบียที่เมืองท่าซาโลนิกาของตนได้ เซอร์เบียจึงเริ่มฟื้นตัวขึ้น แต่ลัทธิชาตินิยมในเซอร์เบียได้เล็งเป้าไปที่ออสเตรีย-ฮังการี ในฐานะศัตรูสำคัญ

มอนเตเนโกร มอนเตเนโกรนั้น พระเจ้านิโคลัสขึ้นครองราชย์ใน ค.ศ. ๑๘๖๐ ด้วยอายุเพียง ๙ ปีและมอนเตเนโกรก็ยังเป็นรัฐเล็กๆ บนภูเขาที่ไม่มีใครรู้จัก แต่หลังจากนั้นอีก ๑๖ ปี พระองค์ก็นำรัฐเล็กๆ นี้เข้าสู่สงครามกับตุรกี และได้รับชัยชนะอย่างงดงามในขณะที่เซอร์เบียพ่ายแพ้ ด้วยเหตุนี้เองเอกราชของมอนเตเนโกรจึงได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการโดยมหาประเทศ ทั้งที่มอนเตเนโกรอยู่อย่าง

อิสระมากกว่า ๕๐๐ ปี ถึงกระนั้น ระยะแรกความสัมพันธ์มอนด์นิโกรกับเซอร์เบียไม่ราบรื่น แม้ว่าประชาชนจะเป็นชาวเซิร์บเช่นเดียวกัน และจะเรียกร้องต้องการการรวมประเทศ แต่พระเจ้านิโคลัสไม่เคยมีอะไรร่วมกับเซอร์เบีย และไม่ค่อยไวใจกษัตริย์เซอร์เบีย จนเมื่อพระเจ้าปีเตอร์ขึ้นครองอำนาจในเซอร์เบีย สถานการณ์จึงราบรื่นขึ้น เพราะพระเจ้าปีเตอร์ การาจอร์ตเจวิช เป็นบุตรเขยของกษัตริย์นิโคลัส ตั้งแต่นั้นมอนด์นิโกรก็แสดงบทบาทสนับสนุนเซอร์เบียโดยตลอด ภาพของบอลข่านจึงคล้ายกับการจำลองเวทีใหญ่สู่เวทีย่อย จากความไม่พึงใจต่อระบบการเมืองที่จัดโดยสัญญาเบอร์ลิน ค.ศ.๑๘๗๘ ทำให้แต่ละชาติพยายามแสวงหาสิ่งใหม่ การปลุกกระแสชาตินิยมและความไม่ไว้วางใจระหว่างกัน ทำให้ชาติเหล่านี้หันเข้าหามหาอำนาจแต่ละราย มากกว่าที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีในภูมิภาค เช่นการที่โรมาเนียและตุรกีผูกพันตนเองกับเยอรมนี กรีกหวังการทิ้งฟิงอังกฤษ เซอร์เบียและมอนด์นิโกรสร้างมิตรกับรัสเซีย ในทางตรงข้าม ภายในภูมิภาคความรู้สึกร่วมในการต่อต้านตุรกีก็ยังมีอยู่สูงมาก เช่นเดียวกับการแข่งขันกันเอง จนกระทั่ง ค.ศ.๑๙๐๘ ก็ถึงจุดที่เกิดวิกฤตการณ์

๖. วิกฤตการณ์บอลข่าน ค.ศ.๑๙๐๘-๑๙๑๒

ใน ค.ศ.๑๙๐๖ ได้เกิดกรณีนี้เรียกว่า “วิกฤตการณ์มออคโค” ขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการช่วงชิงกันมีอิทธิพลเหนือประเทศมออคโคระหว่างฝรั่งเศสกับเยอรมนี แต่เหตุการณ์ดูเหมือนว่าจะนำมาซึ่งการเผชิญหน้าทางการทูต ท้ายที่สุดเหตุการณ์ผ่อนคลาย เมื่อรัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศสลาออก บนภาคพื้นยุโรปสถานการณ์จึงยังคงสงบ อย่างไรก็ตาม สภาพของยุโรปเมื่อค.ศ.๑๙๐๘ นั้นเป็นยุโรปแห่งการเตรียมพร้อม มีชนวนจำนวนมากวางไว้แล้ว ยังคอยแต่ผู้มาจุดชนวนเท่านั้น ปากฎวาระเปิดเวลาลูกแรกที่ถูกจุดเรียกว่า “ตุรกี” และผู้ที่จุดชนวนระเบิดก็คือกลุ่มทหารที่เรียกว่า “ยังเติร์ก” นั่นเอง

เหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๙๐๘ เมื่อกลุ่มทหารฝ่ายเสรีนิยม เห็นว่าการบริหารประเทศของสุลต่านอับดุลฮามิดจะนำประเทศไปสู่หายนะ ถ้าหากไม่รีบหยุดยั้งและก่อให้เกิดการปฏิรูปประเทศในด้านต่างๆ โดยเร็ว

ด้วยเหตุนี้ การเปิดฉากปฏิวัติก็เริ่มขึ้นในมาซิโดเนีย และแผ่ขยายออกไปทั่วประเทศ จนในที่สุดวันที่ ๒๔ กรกฎาคม สุลต่านก็ต้องยอมจำนน คณะทหารที่เรียกว่า “ยังเติร์ก” จึงเข้าควบคุมอำนาจ และมีที่ท่าว่าจะเป็นการเริ่มต้น “ยุคใหม่” ของตุรกี เมื่อคณะยังเติร์กเริ่มด้วยการประกาศสิทธิมนุษยชน และเลิกระบอบออตตอริปไตยของสุลต่าน เพื่อปูทางไปสู่ระบบรัฐธรรมนูญ แต่กระนั้นสุลต่านก็ยังไม่ยอมจำนน และพยายามที่จะใช้พลังของกลุ่มศาสนานอกรีตนิยมเพื่อยึดอำนาจคืน รัฐบาลยังเติร์กจึงได้ปลดออกจากราชบัลลังก์เมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๙๐๙ และเชิญพระอนุชาขึ้นเป็นสุลต่านแทน ในนามว่า “โมฮัมเหม็ดที่ ๕” ซึ่งเป็นนักเสรีนิยม และเห็นด้วยกับรัฐบาลยังเติร์กในการดำเนินการปฏิรูป ถึงกระนั้นปรากฏว่ารัฐบาลใหม่ก็ยังไม่อาจแก้ปัญหาตกร้างของจักรวรรดิได้ และดูจะเริ่มก่อปัญหาใหม่ขึ้นด้วยซ้ำโดยเฉพาะหลัก “ลัทธิออตโตมาน” (Ottomanism) ที่ย้ำว่าประชาชนในอาณาจักรไม่ว่าเชื้อชาติ, ศาสนา, ภาษาใด จะต้องภักดีต่ออาณาจักร และในกฎหมายสมาคม ค.ศ.๑๙๐๙ ก็ห้ามจัดตั้งองค์กรทางการเมืองด้วยหลักเชื้อชาติหรือศาสนา ด้วยเหตุนี้จึงมีแนวโน้มที่เห็นได้ว่ากลุ่มเชื้อชาติต่างๆ ที่อยู่ใต้การปกครอง จะต่อต้านยังเติร์ก แต่ผลกระทบเฉพาะหน้าอันจะนำมาซึ่งวิกฤตการณ์มาจากการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองนั่นเอง เพราะจนถึงเดือนตุลาคม ค.ศ.๑๙๐๘ รัฐบาลยังเติร์กก็ประกาศให้มีการเลือกตั้งทั่วประเทศ ซึ่งรวมทั้งในดินแดนต่างๆ ที่เคยเป็นอิสระ หรืออยู่ภายใต้การดูแลของมหาอำนาจอื่น เช่น เกาะคริต บุลกาเรีย บอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนา ในประกาศของรัฐบาลตุรกีกำหนดให้ดินแดนเหล่านี้ มีการเลือกตั้งตัวแทนเข้าสู่รัฐสภา ซึ่งเท่ากับว่าตุรกีจะฟื้นฟูสิทธิของดินแดนเหล่านี้คืน การดำเนินการนี้ ทั้งบุลกาเรีย และ ออสเตรีย-ฮังการี ไม่อาจยอมรับได้ ในวันที่ ๕ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๐๘ บุลกาเรีย ก็รีบชิงประกาศเอกราชทันที ต่อมาวันรุ่งขึ้น ออสเตรีย-ฮังการีก็ประกาศผนวกบอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนา และนี่คือจุดเริ่มของ “วิกฤตการณ์บอสเนีย” บอสเนียเป็นแคว้นอยู่ถัดจากเซอร์เบียพื้นที่เป็นที่สูงหลังเทือกเขาไดนาริคแอลป์และประชากรส่วนข้างมากในแคว้นนี้เป็นเซิร์บและโครว ซึ่งเซอร์เบียหวังว่าจะมารวมกับตนได้ แม้ว่าแคว้นนี้จะตกอยู่ใต้การดูแลของออสเตรีย-ฮังการีมาตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๗๘ ก็ตาม เซอร์เบียจึงได้ร่วมกับตุรกี ประท้วงต่อการผนวกบอสเนียอย่างเต็มที่ และได้รับการสนับสนุนจากอังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย

สถานการณ์ระหว่างเซอร์เบียกับออสเตรีย-ฮังการี จึงตึงเครียด เยอรมนีมิได้เห็นพ้องต่อการกระทำโดยพลการของออสเตรีย แต่ตระหนักว่าจะต้องรักษาความเป็นพันธมิตรจึงเข้าสนับสนุนออสเตรีย-ฮังการีอย่างมั่นคง และเป็นสื่อในการเจรจากับตุรกี โดยให้ออสเตรีย-ฮังการีเรียกสิทธิในจนวนโนวีบาร์ซากินให้ตุรกี และจ่ายเงินจำนวนหนึ่งแก่ตุรกีเป็นการชดเชยในการผนวกบอสเนีย การเจรจันี้บรรลุในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๐๙ ดังนั้นเมื่อตุรกีลงนามยกบอสเนียให้ออสเตรีย-ฮังการีแล้ว ทำให้ความชอบธรรมในการคัดค้านลดลง ถึงกระนั้นเยอรมนีก็ได้เสนอด้วยว่าเพื่อป้องกันปัญหาในอนาคต ออสเตรีย-ฮังการี และมหาอำนาจอื่นๆ ต้องยอมรับในหลักการว่า ถ้ามีการแก้ไขสัญญาเบอร์ลินต่อไป ให้ปรึกษามหาประเทศอื่นที่ร่วมด้วย อังกฤษและออสเตรีย-ฮังการียอมรับข้อเสนอ ในที่สุดรัสเซียซึ่งยังไม่พร้อมต่อสงครามก็ต้องยอมรับข้อเสนอ ในระหว่างนั้นออสเตรีย-ฮังการีได้มีการส่งเตรียมพร้อมที่จะกระทำสงครามกับเซอร์เบีย เพื่อลดกระแสดังกล่าวเซอร์เบียจึงต้องยอมรับรองการผนวกดินแดนบอสเนียในเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๐๙ วิกฤตการณ์จึงผ่อนคลายลง

หลังจากนี้รัสเซียได้นำเอานโยบาย “สันนิบาตบอลข่าน” เข้ามาใช้ โดยพยายามจะให้มีการรวมตัวกันในกลุ่มบอลข่านเพื่อต่อต้านการขยายอำนาจของออสเตรีย-ฮังการี ในการดำเนินการ รัสเซียได้ชักชวนให้บัลแกเรียและเซอร์เบียเข้าเป็นมิตรกัน แต่ผลทางปฏิบัติการรวมกลุ่มบอลข่าน แทนที่จะต่อต้านออสเตรีย-ฮังการี กลับกลายเป็นองค์กรที่รวมกันเพื่อจัดการกับตุรกี ในเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๘๐๘ ซึ่งเกิดกรณีบอสเนียนั้น ได้เกิดกระแสต่อต้านตุรกีที่เกาะครีตด้วย กล่าวคือชาวครีตได้รวมตัวกันแล้วประกาศสหภาพเพื่อเข้าร่วมกับกรีซ รัฐบาลยังเติร์กจึงได้ยื่นคำขาดกับกรีซ มิให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับบัลแกเรีย กรีซรู้ว่ายังด้อยกว่าจึงต้องยินยอมตุรกีและเกาะครีตก็ยังคงอยู่กับตุรกีต่อไป ซึ่งความไม่พอใจของชาวกรีกก็ยิ่งรุนแรง เหตุการณ์สำคัญต่อมาเกิดจากการกระทำของอิตาลี ซึ่งเป็นมหาอำนาจที่เพิ่งจะเติบโตขึ้นมา ในขณะที่ดินแดนต่างๆ ของโลกถูกแบ่งเป็นอาณานิคมของมหาประเทศอื่นๆ เกือบหมดไปแล้ว อิตาลีมีเป้าหมายที่จะยึดครองตรีโปลี (ลิเบีย) ซึ่งเป็นดินแดนของตุรกี และพยายามรณรงค์มานานหลายปีเพื่อจะให้มหาอำนาจอื่นๆ ยอมรับเป้าหมายของอิตาลีแต่ก็ยังไม่บรรลุ ปรากฏว่า หลังจากการยึดอำนาจของยังเติร์ก และการที่วิบพาทของเยอรมนีในตุรกี อิตาลีเริ่มไม่ไว้ใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่ฝรั่งเศส

เข้าครอบครองอิทธิพลในมอรรอคโคใน ค.ศ. ๑๙๑๑ ทำให้อิตาลีไม่มั่นใจมากขึ้น และเกรงว่าดินแดนต่างๆ ของออตโตมานจะหลุดมือหมด ดังนั้น ในเดือนกันยายน ค.ศ. ๑๙๑๑ อิตาลีจึงใช้วิธีละเมิดสัญญาเบอร์ลินตรงๆ โดยส่งกองทัพบุกตริโปลีและมีการประกาศสงครามกับตุรกี รัฐบาลยังเตอร์กไม่ยินยอมอ่อนข้อ อิตาลีจึงได้ส่งทหารเข้าโจมตี อะเดรียโนเปิล และระดมยิงช่องแคบดาร์ดาแนล ทำให้สถานการณ์ตึงเครียด เพราะรัสเซียนั้นกลัวว่าอิตาลีจะยึดดาร์ดาแนล จึงเตรียมการที่จะยึดบอสฟอรัส ส่วนอังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรีย-ฮังการี และเยอรมนี มีความเห็นสอดคล้องกันว่า จะยอมให้อิตาลีทำลายตุรกีไม่ได้ และก็ต้องไม่ยอมให้ ทั้งรัสเซียและอิตาลีมีอิทธิพลเหนือช่องแคบเดเดชาด จึงบีบให้มีการยุติการสู้รบในเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๑๒ อิตาลีก็ได้ตริโปลีไปตามที่ปรารถนาสงครามอิตาลีกับตุรกีนั้น เป็นเหตุผลอันสำคัญอีกอย่างหนึ่งอันนำมาซึ่งสงครามบอลข่าน เพราะการสู้รบระหว่างอิตาลีกับตุรกีนั้น ส่วนหนึ่งเป็นการชี้ว่า การปฏิวัติของยังเติร์กยังมีได้สร้างคามเข้มแข็งให้ตุรกีมากเท่าที่คิด ยิ่งกว่านั้นกลุ่มบอลข่านต่างก็เกรงว่ามหาอำนาจจะเข้ามาแบ่งตุรกีจนหมด กลุ่มผู้นำรัฐบาลข่านจึงเห็นว่า ถึงเวลาอันเหมาะสมที่จะจัดการขึ้นเด็ดขาด เพื่อแบ่งตุรกีเสียเอง ดังนั้น จึงได้มีการเปิดเจรจาระหว่างเซอร์เบียกับบัลกาเรีย และบรรลุข้อตกลงร่วมเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๑๒ หลังจากนั้นบัลกาเรียและกรีซก็บรรลุข้อตกลงร่วมกันในเดือนพฤษภาคมปีเดียวกัน ต่อมาในเดือนตุลาคม มอนเตนีโกรก็เข้าร่วมด้วย นี่คือกลุ่มที่เรียกว่า “สันนิบาตบอลข่าน” ในระหว่างนี้ กลุ่มรัฐบาลข่านได้สร้างมติมหาชนเพื่อทำสงครามโดยอ้างเหตุถึง มาตรการอันเหี้ยมโหดของฝ่ายตุรกีที่ดำเนินการที่มาซิโดเนียและอัลบาเนีย ในที่สุดเดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๙๑๒ กลุ่มสันนิบาตบอลข่านก็หาเหตุพิพาทโดยมอนเตนีโกรประกาศสงครามก่อน จากนั้น เซอร์เบีย บัลกาเรีย และ กรีซ ก็เข้าร่วมสงคราม อย่างไรก็ตามสงครามครั้งนี้ มหาอำนาจทุกประเทศมิได้เห็นพ้องด้วย รัสเซียและออสเตรีย-ฮังการียืนยันว่า มหาอำนาจจะรักษาสถานะเดิมของคาบสมุทรบอลข่าน แต่คำขู่มาดังเข้าเกินไป ขณะที่สงครามได้เกิดขึ้นแล้ว ปรากฏว่าสันนิบาตได้รับชัยชนะอย่างรวดเร็ว ภายใน ๒ เดือน ตุรกีก็เสียดินแดนในยุโรปเกือบทั้งหมด ในเดือนธันวาคม กองทัพของกรีซ บัลกาเรีย เซอร์เบีย ก็มุ่งสู่คอนสแตนติโนเปิล มหาอำนาจพยายามเข้าแทรกแซง เรียกร้องให้พักรบ และให้มีการเปิดเจรจาที่กรุงลอนดอน แต่กระนั้นการสู้รบยังคงดำเนินต่อไปจน

ถึงพฤษภาคม พ.ศ. ๑๙๑๓ การบีบคั้นของฝ่ายมหาอำนาจ ที่จะให้มีการสงบศึก จึงสำเร็จ จึงได้นำมาสู่การเจรจาที่กรุงลอนดอน โดยบุลกาเรียได้เมืองอะเดรียโนเปิล กรีซได้เกาะครีต มอนเตนีโกรและเซอร์เบียได้แบ่งฉนวนโนวีบาร์ซากัน ปัญหาที่ตกลง ยังไม่เรียบร้อยคือเรื่องมาซิโดเนีย และที่กลุ่มบอลข่านคาดไม่ถึงมาก่อนก็คือ การแทรกแซงจากอิตาลีและออสเตรีย-ฮังการี ซึ่งยืนยันที่จะให้เอกราชแก่อัลบาเนีย แทนที่จะยอมให้มีการแบ่งอัลบาเนียระหว่างกรีซ มอนเตนีโกร และเซอร์เบีย เซอร์เบีย และกรีซจึงคัดค้านอย่างรุนแรง แต่มหาประเทศก็ยังรับรองให้อัลบาเนียเป็นเอกราช ดังนั้น เซอร์เบียและกรีซจึงหวังที่จะได้ดินแดนมาซิโดเนียเป็นการชดเชย แต่มาซิโดเนียถูกบุลกาเรียอ้างสิทธิครอบครองแล้ว ทำให้สถานการณ์ระหว่างฝ่ายพันธมิตรบอลข่านตึงเครียดมากขึ้น บุลกาเรียได้ตัดสินใจรักษาสิทธิของตน โดยเปิดฉากโจมตีกองทหารของเซอร์เบีย และกรีซเมื่อปลายมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๑๓ โดยคาดหวังว่าจะได้ชัยชนะอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้สงครามบอลข่านครั้งที่สองจึงเริ่มขึ้น ปรากฏว่า มอนเตนีโกรก็เข้าร่วมเปิดศึกกับบุลกาเรียด้วย ขณะที่โรมาเนีย ซึ่งมีได้ร่วมในสงครามครั้งแรก ก็รุกบุลกาเรียมาจากด้านเหนือ นอกจากนี้แม้กระทั่งตุรกีก็ฉวยโอกาสยึดอะเดรียโนเปิลคืนจากบุลกาเรีย เมื่อบุลกาเรียเผชิญศึกถึง ๕ ประเทศทั้ง เซอร์เบีย มอนเตนีโกร กรีซ โรมาเนีย และ ตุรกี เช่นนี้ จึงไม่อาจต้านทานได้ รัสเซียได้เข้าใกล้เกลี้ยให้สงบศึก และมีการปรับสัญญาลอนดอนเสียใหม่กลายเป็น “สัญญาบูคาเรสต์” ซึ่งตกลงให้เซอร์เบียได้ดินแดนส่วนใหญ่ของมาซิโดเนีย กรีซ ได้เขตซาโลนิกาและมาซิโดเนียใต้ บุลกาเรียยังได้เทรซและหุบเขาสตูมา แต่ต้องเสียดินแดนโดบรูตจาให้โรมาเนีย และบุลกาเรียต้องเลิกอ้างสิทธิในมาซิโดเนีย ตุรกีได้อะเดรียโนเปิลกลับคืน วิกฤตการณ์บอลข่านระยะแรกที่เริ่มตั้งแต่การปฏิวัติของยังเติร์ก ค.ศ. ๑๙๐๘ จึงยุติลง

๗. ผลของวิกฤตการณ์บอลข่าน

ผลของวิกฤตการณ์บอลข่านและสิ้นสุดที่สงครามบอลข่านนี้ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์ในบอลข่านอย่างมาก ในขั้นแรกสุดสงครามครั้งนี้ได้กระทำสิ่งที่มหาอำนาจครั้งก่อนพยายามจะทำแล้วไม่สำเร็จนั่นคือ “การแบ่งตุรกี”

๒๗๔ น้อมศิรสา

โดยตุรกีต้องเสียดินแดนที่ต่างๆ รวมทั้งสิ้นถึง ๒๔,๔๖๘ ตารางไมล์ เสียประชากรไปราว ๕ ล้านคน สภาพความเป็น “จักรวรรดิออตโตมาน” ในยุโรปของตุรกีมิได้หลงเหลืออยู่แล้ว ซึ่งแสดงได้ตามตาราง

ตารางเนื้อที่และประชากรของรัฐต่างๆ ก่อนและหลังสงครามบอลข่าน

	พื้นที่ (ตร.ไมล์)		ประชากร (เฉลี่ย)	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
อัลบาเนีย	๑๑,๓๑๗		๘๕๐,๐๐๐	
บัลกาเรีย	๓๓,๖๔๗	๔๓,๓๑๐	๔,๓๓๗,๕๑๖	๔,๖๖๗,๐๐๖
กรีซ	๒๕,๐๑๔	๔๑,๙๓๓	๒,๖๖๖,๐๐๐	๔,๓๖๓,๐๐๐
มอนเตเนโกร	๓,๔๗๔	๕,๖๐๓	๒๕๐,๐๐๐	๕๐๐,๐๐๐
โรมาเนีย	๕๐,๗๒๐	๕๓,๘๕๙	๗,๒๓๐,๔๑๘	๗,๕๑๖,๔๑๘
เซอร์เบีย	๑๘,๖๕๐	๓๓,๘๙๑	๒,๙๑๑,๗๐๑	๔,๔๒๗,๙๙๒
ตุรกี(ยุโรป)	๖๕,๓๕๐	๑๐,๘๘๒	๖,๑๓๐,๒๐๐	๑,๘๙๑,๐๐๐

ที่มา : Helmreich,Earn C. The Diplomacy of the Balkan Wars p.453.

จะเห็นได้ว่าทุกประเทศได้ดินแดนและประชากรเพิ่ม โดยตุรกีเป็นผู้สูญเสีย แต่กระนั้นชาติต่างๆ ก็ยังไม่พอใจ และก็ได้คิดว่าข้อสัญญาบูคาเรสต์จะเป็นจุดสิ้นสุดของปัญหา ประเทศบอลข่านแต่ละประเทศต่างก็มีความใฝ่ฝันในโครงการที่ใหญ่ยิ่งขึ้น เช่น เซอร์เบียเป้าหมายคือ การรวมมอนเตเนโกร บอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนา ตลอดจนโครเอเชีย สโลวาเนีย วอลโวจนา เข้าเป็นประเทศใหญ่ของชาวสลาฟ โรมาเนียก็ยังจับตาที่ทรานซิลวาเนียในฮังการี และเบรซซาราเบียของรัสเซีย กรีซต้องการแคว้นเทรซของบัลกาเรีย และต้องการไปสู่คอนสแตนติโนเปิล เพื่อฟื้นโบแซนไทน์ของชาวคริสต์ขึ้นอีก อัลบาเนียซึ่งเป็นประเทศเกิดใหม่ก็ต้องการแคว้นโคโซโวของเซอร์เบีย

ซึ่งมีประชากรส่วนข้างมากเป็นชาวอัลบาเนีย ส่วนบัลกาเรียต้องการแก้แค้นจากความอับอายในสงครามบอลข่านยกที่สอง ตลอดจนพื้นฐานของตนเหนือมาซิโดเนียขึ้นอีกครั้ง ชาตินิยมของชาติต่าง ๆ ในบอลข่านยังคงนำประเทศเหล่านี้เข้าแข่งขันกันทั้งบัลกาเรีย เซอร์เบีย กรีซ โรมานี และ ตุรกี ต่างก็หวาดระแวงกัน และยิ่งส่งเสริมแสนยานุภาพแข่งกันต่อไป ดังนั้นชนวนระเบิดแห่งปัญหาบอลข่านครั้งใหม่ได้ถูกวางไว้แล้ว ขึ้นกับเงื่อนไขเวลาที่จะระเบิดขึ้น

ในด้านของมหาอำนาจ การที่สัญญาสันติภาพจบลงด้วยความพ่ายแพ้ของบัลกาเรีย เท่ากับเป็นความพ่ายของออสเตรีย-ฮังการีด้วย ทั้งนี้เพราะในระยะเวลาที่ความรู้สึกต่อต้านเซอร์เบียเพิ่มมากขึ้น รัฐทวิราชชาติบัดนี้เทกระดานลงไปยังบัลกาเรียมากขึ้น ดังนั้น หลังวิกฤตการณ์ออสเตรีย-ฮังการี ก็เริ่มดำเนินการที่จะสร้างพันธมิตรโรมานีบัลกาเรีย และตุรกีขึ้น เพื่อเผชิญกับเซอร์เบียและรัสเซีย ตุรกีนั้นมีความสัมพันธ์อันยอดเยี่ยมกับเยอรมนีอยู่แล้ว ส่วนบัลกาเรียเพิ่งพ่ายแพ้และโคตเดียวจึงรับไมตรีออสเตรีย-ฮังการีอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันการที่รัสเซียแสดงตัวว่าเมื่อถึงขั้นตัดสินใจสุดท้ายแล้วจะเลือกเข้าข้างเซอร์เบีย การที่บัลกาเรียจะเบนออกจากรัสเซียจึงมีขึ้นโดยง่าย ส่วนโรมานีซึ่งรวมเป็นพวกเดียวกับเซอร์เบียและกรีซครั้งนี้ จะเป็นก้าวแรกที่เริ่มเบนออกจากกลุ่มเยอรมนี ซึ่งเป็นกลุ่มที่โรมานีผูกพันมานาน เซอร์เบียได้นำโรมานีไปสู่การสร้างมิตรภาพกับรัสเซีย และในที่สุดก็หันมาเป็นศัตรูกับออสเตรีย-ฮังการี ดังนั้น สงครามบอลข่านเร่งทวีความขัดแย้งระหว่างออสเตรีย-ฮังการีกับเซอร์เบียมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการที่ออสเตรีย-ฮังการีสับสนุนให้ตั้งประเทศอัลบาเนียเป็นเอกราช เพื่อตัดทางออกทะเลของเซอร์เบีย เป็นสิ่งที่เซอร์เบียโกรธแค้นมาก และขณะเดียวกันการประนีประนอมระหว่างรัสเซียกับออสเตรีย-ฮังการี ก็ไม่มีทางเกิดขึ้นได้อีก หลังกรณีผนวกบอสเนียแล้ว จึงทำให้รัสเซียกลายเป็นผู้สับสนุนที่มั่นคงต่อเซอร์เบีย ยิ่งกว่านั้นการปลุกชาตินิยมสลาว และความพยายามที่จะอ้างสิทธิเหนือบอสเนียของฝ่ายเซอร์เบีย ทำให้ออสเตรีย-ฮังการีไม่อาจยอมรับได้ออสเตรีย-ฮังการีจึงมีโครงการอยู่ว่า จะต้องมีการลงโทษ หรือลดอำนาจเซอร์เบียก่อนที่จะขยายใหญ่กว่านี้ จึงเท่ากับว่าปัญหาเซอร์เบีย เป็นตัวนำให้ออสเตรีย-ฮังการีและรัสเซียเผชิญหน้ากันมากยิ่งขึ้น ขณะที่รัสเซียมีฝรั่งเศสเป็นผู้สับสนุนออสเตรีย-ฮังการี ก็มีเยอรมนีเป็นผู้สับสนุน ความขัดแย้งจึงขยายตัวออกไป

๒๗/๖ น้อมศิรสา

สำหรับอังกฤษ ซึ่งไม่ไว้วางใจในการสร้างแสนยานุภาพของเยอรมนี ก็ได้ให้การสนับสนุนฝรั่งเศสและรัสเซียมากขึ้น ดังนั้นกระสุนหนึ่งนัดที่กรุงซาราเยโว เมืองหลวงของบอสเนีย เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๙๑๔ ซึ่งอาจจะถือได้ว่าเป็นชนวนแห่งวิกฤตการณ์บอลข่านครั้งใหม่ จึงได้เป็นสาเหตุนำมาหาประเทศเข้าสู่สงครามครั้งใหญ่ในระยะต่อมา

เชิงอรรถ

๑. ลักษณะภูมิศาสตร์ของคาบสมุทรบอลข่านอาจแบ่งกว้างได้เป็น ๓ ส่วนคือ
  - ก. เขตภูเขาและที่สูง ซึ่งเป็นพื้นที่ราว ๓/๔ ของดินแดน และแบ่งได้ ๒ ส่วนคือ กลุ่มเทือกเขาไดนาริก-บอลข่าน ซึ่งเริ่มจากเทือกเขาไดนาริกแอลป์, บอลข่าน, โรโดป ไปจนถึงเขตเทือกเขาพินดัสในแหลมกรีซ และที่ราบสูงทรานซิลวาเนีย ซึ่งเกิดจากเทือกเขาทรานซิลวาเนีย แอลป์ และคาร์เปเรียน
  - ข. ที่ราบ มี ๒ ส่วนคือ ที่ราบแพนโนเนียนซึ่งติดต่อกับฮังการี และที่ราบวอลเลเซียนปากแม่น้ำดานูบ
  - ค. ฝั่งทะเลเอเจียน ซึ่งเป็นที่ราบชายฝั่งแคบๆ จากเทรซซาลีไปจนถึงช่องแคบบอสฟอรัส
๒. เส้นทางสำคัญผ่านคาบสมุทรบอลข่านมี ๓ เส้นทางคือ
  - ก. เส้นทางทะเลดำ จากเคียฟ ในเขตยูเครนมายังโอดีสซา แล้วเลียบฝั่งทะเลดำมายังคอนสแตนติโนเปิล เป็นเส้นทางติดต่อ ไบแซนไทน์-รัสเซีย
  - ข. เส้นทางตะวันตก จากเวียนนามายังเบลเกรด และแยกเป็น ๒ ทางคือ ผ่านแม่น้ำโมราวา-วาร์ตาร์มายังซาโลนิกาและแหลมกรีซ เส้นทางหนึ่งและผ่านนีส ซิเฟีย ไปยังคอนสแตนติโนเปิล อีกเส้นทางหนึ่ง เส้นทางนี้เป็นเส้นทางสำคัญที่สุดที่เชื่อมไบแซนไทน์และบอลข่านเข้ากับโลกยุโรปตะวันตก
  - ค. เส้นทางใต้ จากอัลบาเนียผ่านซาโลนิกาไปคอนสแตนติโนเปิล เป็นเส้นทางที่เชื่อมโรมันตะวันตก-ตะวันออก มีถนนยุคโรมันตักค้างอยู่ และต่อมา เป็นเส้นทางติดต่อระหว่างอิตาลีกับคาบสมุทรบอลข่าน
๓. ดู Frye, A. E., *Geography* (Boston : 1903), pp. supplement V.
๔. Clissold, S. e d., *A Short History of Yugoslavia* (Cambridge : 1968), pp. 75.

๕. ดู Hoffman, G.W., *The Balkan in Transition* (New York : 1963), pp. 45-51.
๖. ตำแหน่ง “วลาดีคัส (Vladikas)” คือ ตำแหน่งผู้ครองแคว้นมอนเตนีโกร ซึ่งเริ่มต้นนั้นเป็นตำแหน่งผู้นำทางศาสนา โดยวลาดีคัส ก็คือ ราชาคณะแห่งเมืองเซตินเจ แต่เนื่องจากเจ้าครองนครหมดราชวงศ์ไปเมื่อ ค.ศ.๑๕๑๖ วลาดีคัส จึงกลายเป็นผู้นำในการต่อสู้กับตุรกี และได้พัฒนาเป็นผู้นำของรัฐมอนเตนีโกร ต่อมา ตำแหน่งนี้ยกเลิกใน ค.ศ.๑๘๕๒
๗. Balaj,T., *Romania* (Bucharest : 1972), pp. 43-47.
๘. ตัวเลขของประชาชนบัลแกเรียที่ถูกสังหารหมู่ ไม่เป็นที่ชัดเจนและถูกอ้างต่าง ๆ กัน ในที่นี้อ้างตาม Anderson,M.S.,*The Eastern Question* (London : 1966), pp.184.
๙. สัญญาเวสต์ฟาเลีย ค.ศ.๑๖๔๘ เป็นสัญญาเนื่องจากการยุติสงครามสามสิบปี ซึ่งเป็นสัญญาลดอำนาจราชวงศ์ฮับสบูร์กสเปน และออสเตรีย และเพิ่มอำนาจฝรั่งเศส สวีเดน ปรussia

Bibliography

1. Anderson, M.S., *The Eastern Question 1774-1923* (New York : Macmillan, 1966).
2. Balaj,T., *Romania* (Bucharest : Meridiane Publishing House, 1972).
3. Bennis,F.L., *Europe 1870-1974* (New York : Meridith Publishing Company, 1965).
4. Clayton,G.D., *Britain and the Eastern Question* (London : University of London Press Ltd.,1971).
5. Clissold,S., *A Short History of Yugoslavia* (Cambridge : Cambridge University Press, 1966).
6. Dedijer,V., ed., *History of Yugoslavia* (New York : McGraw-Hill Book Company, 1974).
7. Frye, A.E. *Geography* (Boston, U.S.A. and London : Ginn and Company Publishers, 1903).
8. Helmreich,E.C., *The Diplomacy of the Balkan Wars 1912-1913* (New York : Russell and Russell, 1969).
9. Hoffman,G.W., *The Balkan in Transition* (New York : D.Van Nostrand Company, INC., 1963).
10. Hunczak,T.,ed., *Russian Imperialism from Ivan The Great to the Revolution* (New Jersey : Rutgers University, 1974).
11. Jelavich,Charles and Barbara, *The Establishment of the Balkan National States 1804-1920* ,Seattle : University of Washington Press : 1986.

12. Kohn,Hans., Pan-Slavism (New York : Vintage Books, 1960).
13. Kolisevski,L., Aspects of the Macedonian Question (Belgrade : Socialist Thought and Practice, 1980).
14. May, A.J., The Hapsburg Monarchy 1867-1914 (New York : The Northern Library, 1968).
15. Pollo,S. and Puto,A., The History of Albania (London : Routledge and Kegan Paul, 1981).
16. Seton-Watson,Hugh., Eastern Europe Between the Wars 1918-1941 (Boulder : Westview Encore,1982).